

Emblemata moralia = De sinne-beelden, streckende tot leere der zedicheyt = Les emblemes morales

<https://hdl.handle.net/1874/31742>

3

EMBLEMATA
MORALIA;

LES

Emblemes Morales.

DE SINNE-BEELDEN,
Streckende tot Leere der Zedicheyt.

DOOR

Zacharias Heyns.

TOT ROTTERDAM,

Anno 1625.

Den wel Edelen, Gestrengen, voorsichtigen ende
seer discreten Ioncker Reynier Schaep toe Windesem, &c.
Capiteyn in dienste vande Edele H: M: Heeren Staten deser Verec-
nigde Provintien, onder 't beleyt van zijne Princelicke Excel.

MEn seyt vooreen out spreek-woordt Ed. Erntfeste
Ioncker. *Het is den belesden goet, deught doen.*
Volgens dien, in V. E. gespeurt hebbende een uyt-
nemende deugt, belesftheyt ende danckaerheyt, ter
wylen ons, als een van onse Tafel-gasten verghesel-
schapte en de gespraec-saemheyt gebruycte, daer wy ons by wijlen
inne verlustichden, met wensinge die langer hadde mogen dueren,
Soo ist dat ick V. E. mits desen schencke, op-offere en toe-eyghene
mijne EMBLEMATA MORALIA, ofte *Sinn-Beelden*, streckende tot
Leere der Zedicheydt, daer V. E. alsdoen (immers soo my docht)
eenich behagen in was scheppende. Siet, leest, oordeelt, verbetert,
ende beschermtse met medooghsaemheyt, verstant, vernuft, ghe-
leertheyt en scherpsinnicheyt, als de uwe, Ick stelle V. E. als Voogt,
ende hopende desen mijnen geringen arbeyt, volgens V. E. aenghe-
borene belesftheydt niet verworpen, maer aenghenomen sal wor-
den, wensche V. E. geluck int tijdelick ende heyl int toecomende,
Vaert wel.

V. E. Dienstwillighe
ZACHARIAS HEYNS.

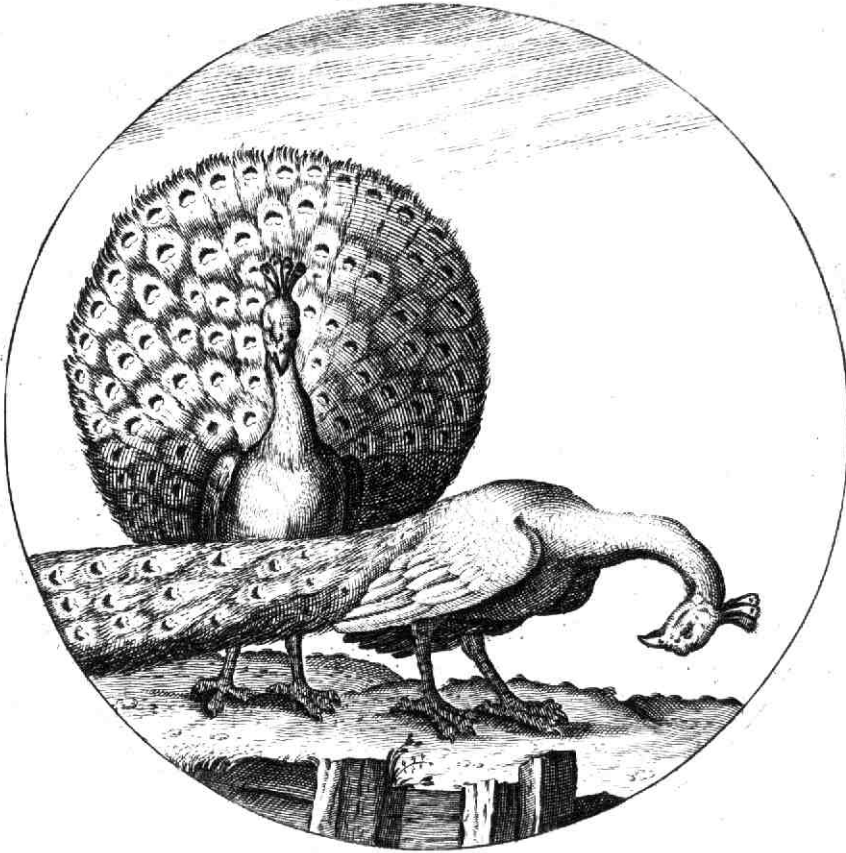
*Die hem selven kennen leert,
Alle ding ten besten keert.*

DE schoon geveerde Pau met sijn vergulde ooggen,
Zijn staert, wijt uytgespreyt, hoovaerdich sal vertoogen,
Doch als hy dan met vlijt op sijne pooten siet,
Zijn wiecken hangen laet en acht zyn schoonheyt niet.
Waer henen met u pracht ò sterffelijcke menschen?
Hebt ghy by na nu schoon al watter is te wenschen,
Denct dat des werelts vreucht in rou gestadich keert,
Aenmerct u broosheyt doch, u selven kennen leert.

*Tout fait à droict,
Qui se cognoit.*

LE Paon estoilé magnifiquement braue,
Fait parade en zonnant d'une demarche graue,
Mais ses pattes voyant, estans si difformes,
Cessant de piaffer n'estime ses beautez:
Ou tendez vous mortel? a quoy vostre arrogance?
Encor qu'avez desia des biens en abondance,
A te Cognoistre aprend, Car le plaisir mondain
Change en mille douleurs, le tout est incertain.

Nosce

Sal. Hoge
lied 1 Cap.
8.v.

Kendy u niet, ghy schoonste onder de wijven? so
gaet henen uyt op de voet-spooren der Schapen,
ende weydet uwe Bocken,

*Si tu ne te cognois, ò belle entre les femmes, fors par les
pas du berçail & pais tes cheureaux.*

A a

Dit

WTLEGGINGHE.

DIt Voor-beelt vanden Pau vermaent ons, dat wy ons selven moeten leeren kennen, sijnde de selve kennisse de gront-vestinge vande wijsheyt, ende den wech tot alle goet. God, de natuur, de wijsse ende de gantsche weereldt, vermanen den mensche met woorden ende wercken dat hy leere hem selven kennē, wie hem selvē niet en kent, gaet sich selfs te buyten, verradet ende berooft hem selven, derhalven sal mē sich in sich selven sluyten, sich selfs ondersoecken en kennen gelick de Poët seyt

Nec te quaesieris extra.

Tecum habita ut noris quam sit tibi curta supellex.

Soect u niet buyten; woont by u selfs op dat ghy weten moocht wat u huysraet vermach.

De kennisse van sich selfs is mede de rechte leere uyt den Hemel ghedaelt, om beter tot de kennisse Godes te komen gelijk Iuvenalis in syn 2. Satyra schrijft

E caelo descendit, Nosce te ipsum.

Het welc Cicero bevesticht daer hy seyt.

Nam qui se ipsum novit, aliquid se habere sentiet divinum.

Want die hem selven kent sal gevoelen wat Goddelijcx te hebben. waer over voor den Tempel Apollonis (die by de Heydenen voor een God des lichts ende wetenschaps gehouden werd) in gulde letteren gheschreven stont *Nosce te ipsum*. Gelijck een vermaninge Godes tot alle menschen, te kennen gevende

gevende dat wie toeganc in den Tempel hebben wilde, hem selven kennē moeste, wie doch hem selvē niet wil leere kennen, is waerdich verstootten te worden, geliic Salomon in syn hooge lied seyt, want men behoort syn eygen feylen te kennen, eermen een ander berispet. Om wijs te worden ende gerufter leven te leyden, hoeven wy van elders geen onderwijs als van ons selfs, waren wy goede Scholieren wy souden uyt ons selven meer leeren, als uyt alle de boecken, wie gedenct syne voorgaende haesticheyt ende gramschap, ende vvel overvveecht hoe vvijs hy daer doore vervuert is sal door sulcx overdencken, voor dese qualen meer verschricken, die schouven ende haten, als door alle het ghene Aristoteles ende *Plato* daervan konnen seggen, vvie bemercken ende overdencken vvil vvat hem by siin leven overkomen is, vvat hinder hy van vele spreken geleden heeft, hoe hy ghedreygt is geweest, wat oorfaken hem van den eenen staet in den anderen gebrocht hebben, &c. sal hem toerusten tegens de toecomende veranderingen ende qualen die hem andersins overcomen mochten, sal sich tot alle zedicheyt begeven, sal niemanden verstootten ende niet aenvatten boven siine macht, ende alsoo verkrijgt hy vrede ende gerustheyt, ten kortsten wy hebben geen schoonder spiegel ofte boeck als ons selven, soo wy daer in studeren na behooren, houdende altijd de oogen op, om ons selven te bespieden.

*Wie ghenoecht met 'tgeen hy heeft ,
Is de rijkste die daer leeft .*

Dlogenes sijn huys gemaect had van een ton ,
Tot huysraet had een nap en voor sijn vier de Son ,
Als Alexander quam om hem van als te geven ,
Ontneemt my niet sprack hy ic hebb' genoech te leven :
Alfoo een man die sich met weynich vergenoecht ,
Te vreden met sijn deel van God hem toegevoecht ,
Hier in dit aertsche dal , is wel geluckich t'achten ,
Want sulc gerust gemoet naet Hemelsche sal trachten .

Nostre felicité n'est aux possessions.
Elle est de commander à nos affections.

D*logenes vn tonneau pour son logis ayant ,
Le soleil pour son feu , vn plat de bois usant
Pour utensiles , vint le Roy & dit o drole
Pour avoir ton soubait ne faut qu'une parole .
A vivre j'ay assez , respond , en me laissant
Ce que tu ne me peux donner en ton vivant .
Bien heureux est celuy qui de peu se contente ,
Son esprit non humain , rien du mondain n'attente .*

Tua

1 Tim. 6. 8. Kost ende kleederen hebbende, sullen wy ons daer mede laten genoeg.

Ayans la nourriture, & de quoy puissions estre couverts, nous serons contents de cela.

VV T L E G G I N G H E.

Diogenes ons voorgestelt tot ruste des ge-
moets ende een goet genoegen, hadde sin woo-
ninge in een Tonne, te vrede siende met een man-
tel, tasch, ende nappe, daer na siende de kinderen met haer
handen water scheppen ende drincken, werp de nappe van
hem als onnut tot meerder gerustheydts. Tot desen quam
den grooten Alexander, segghende Diogenes eycht dat ghy
vvilt, ick vvilt u geven, hier op sprack Diogenes, vvie van ons
beyden heeft meer van doen, ic die niet meer en vvensche als
ic tegenvoordich hebbe, oft ghy di- (niet te vreden met u
Vaders rijk) u in soo grooten gevaer stelt om vvijder te ge-
bieden? also de gantsche vvirelt (soo't schijnt) uve bekeer-
licheyt niet soude kunnen versadighen, daer en boven ont-
neemt ghy my noch'tgheene ghy my niet gheven kond, na-
mentliick der Sonnen schijnfel. Alsoo heeft ooc *Crates* den
Thebaen alle sine goederen verkocht ende het gheldt versa-
melt hebbende, in Zee geworpen, Thales konde oock veel
goets hebben maer hevet veracht, als siende d'eenige verhin-
deringe om tot de volmaecte deucht te komē, gelic dā ooc
Bias (vermaent siende in't vluchten iets mede te nemen) ant-
woorde, *omnia mea mecum porto*, verstaende sine wetenschap
niet achtende het goet der werelt, want,

*Des vvirelts goet, dat dick vvils doet 'smenschen hert becooren
Met moeyt vergaert, met sorch bevvuert, en droef heyt vvordt
verlooren.*

Dus sin sy voorwaer Rijk die te vreden sin ende haer met
wey-

wweynich vergenoegen vvant,

*Die syn begeerlijcheyt met reden temmen kan,
Te vreden met het syn, is een geluckich man.*

Devvijle alsulcke (haer van alle quellinge onslaende) door-
gaens na der eeren kroone trachten, roepende met Lucano te
recht.

— O prodiga rerum

*Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
Et quasitorum terrà, pelagoque ciborum
Ambitiosa fames, & laute gloria mensæ,
Discite quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. Non erigit agros
Nobilis ignoto diffusus consule Baccus,
Non auro Myrrhaque bibunt, sed gurgite parvo
Vita redit: Satis est populus fluviusque Ceresque.*

O overgrootte weeld' o gulfighe overdaet,
Die nimmer doch en syt met weynich spijs versact,
Maer haelt met grootte kost van veel verscheyde kusten,
Tewater en te Land om blussen uwe lusten,
Al watmen krijgen kan, voor uwen dert'len dis:
Leert met hoe weynich dat Natuer te vreden is,
De krancke hoefden haer gesontheyt niet te halen,
Met wijn te drincken uyt vergulde schoone schalen,
Met water en droog broot, 'tvolc sijnde moede en mat,
Verquicte wederom end' alle onlust vergat,

De

De Giericheyt een groot gequel,
Op aerden is geen meerder bel.

En Vercken is onreyn, onlustich in syn woelen,
Dewijl't in't leven is, in modderige poelen,
Sich wentelt, ende nut met gullicheyt den dreck,
Geflachtet voetsel geeft, goed' Worsten, Vlees en speck:
De geltgier oock alsoo (geduerende siin leven)
Is alle mans verdriet, wil nemen en niet geven,
Aen't schrapen in siin sack al siine sinnen hangt,
Dies jder een te recht na siine doot verlanght.

Il ny á plus facheuse destresse,
Que convoitise de richesse.

Le paresseux pourcéau qui s'es bat en la fange,
Lui puant & grondant de toute ordure mange,
Estant en vie, sale & detestable appart,
Boucké, le tout est bon, sa peau, son chair, son lard
L'avare tout ainsi vivant en facherie,
Amassant, grommelant, ne trouve ami ni amie,
Mais bien ses heretiers souhaitent que le sort
Pour leur comodité se change par la mort.

Ava-

1 Tim.
6.10.

Giericheyt is een wortel van alle quaet.

La convoitise des richesses est la racine de tous maux.

B b

Hes

VVTLEGGINGHE.

Et onfuyvere swijn in den drec wendetelende ende in den overvloet des voetsels gestadich knorrende is by syn levé onnut, ende voor des menschen neuse stinckende: Doch gheslachtet siinde ist alles goet wat daer aen is, gevende goet Speck ende vleesch tot des menschen onderhout. Alsoo de gierigaert met woekerij ende andere onbehoorlicke middelen siin goet vergadert hebbende, leeft seer armelick in siinen grooten overvloedt sonder den selven te nutten oft iemanden goet te doen, ende der halven te recht by den armen Tantalus vergeleké. Waer van K. v. Mander in siineuytlegginge op Ovidy Meta. stelt.

*Den Tantalus van dorst versmacht, hem na den vliet,
Om drincken haest met vlijt, doch sy te rugge vliet,
En van syn lippen vlijt, vvat lacht ghy? geck't verhalen
Raeft u, hoer vel ghy hoort eens anders naem verhalen.*

Ende Francois Perrin.

*Deputé aux enfers pour le fruit qui devale
Jusques devant son nez, & ne le peut goûter,
Non plus que beau qui vient à son menton flotter
Redouble son tourment le malheureux Tantalé:
De l'avare beant ie croy la peine égale:
Plongé dans les trésors qui le viennent tenter
Et ne servent non plus à la soif contenter,
Qu'au Coq Esopéan sa perle orientale.*

Tantalus tot de kin staende in den helschen vloet,
Mits 'twater hem ontvliet, gestadich dorsten moet,

De

De vrucht tot op ſijn neus gehangen moet hy derven,
 T'welc hem van ſpijt en ſmert doet duyſent dooden
 De gierigaert alſoo de ſelve pijnelijdt, (ſterven :
 Want ſijnen ſchat is hem een quelling t'aller tijt,
 Syn honger ende dorſt niet konnende meer ſtelpen,
 Als aen Eſopus Haen de peerele mocht helpen.

Ende gelijk de Indiſche mieren het gout uyt de holen ge-
 trocken alleeneliick bewaren ende niet en gebruycken, alſo
 gebruyct de Rijcke gierigaert ſijnen Rijcdom niet, ende miſ-
 gunt dien den anderen, geſtadich knorrende ende wroeten-
 de tot inder aerden inghewant, waer over Ovidius in ſijne
 Metamorph. ſeyt.

— *Itum eſt in viſcera terra,
 Effodiuntur opeſ irritamenta malorum.*

De Koninginne Semiramis willende alſulcke gierigaerts
 beſpotten liet op haer graf ſchrijven, wie van de Koninghen
 gelt van doen heeft, het graf gheopent ſijnde neme wat hy
 wil. Darius de Stadt inghenomen hebbende dede den ſteen
 van t graf wentelen, vond geen gelt daer in: Maer op de bin-
 nenſte ſyde des ſteens was gehouwen. Soo ghy gheen boos
 menſche ende eenen onverſadelijcken gier en waerdt, ſoo
 ſout ghy der dooden ruſtplaetſe niet aentaſten:

Doch de voorſz gierigaerts doot ſijnde verheughen ende
 verquicken hare erfgenamen die alſdan haer gewin tot noot-
 druft ſijn gebruyckende, oft oec wel onnutteliick verquiften-
 de, eyndeliick, ſoo Phocilides ſeyt.

Omnium Avaritia eſt mater nutrixque malorum.

De giericheyt is moeder en voeſter van alle quaet.

*VVeynich is ghenoech en goet,
Devvyle men verbuyfen moet.*

D'Arabifch Viſſcher om ſyn leven t'onderhouwen
Sal met een groote moeyt noch timmeren noch bou-
wen.

Een Schildpads ſchelp alleen hem dienſtich is en nut
Op't water voor ſyn ſchuyt, op't lant ooc voor ſijn hut:
waer toe dan 'tgroot gebou, van huysen ende Schepen,
Daer mede wy de ſiel tot in den afgrond ſlepen?
O menſch in ugewoel om ſamelen groot goet
Gedenct, gedenct by tijts dat ghy verhuysen moet.

De peu ſe doit on contenter,
Puis que d'ici faut remuer.

V*Oyl l'Arabe peſcheur baſtit tout vn navire
D'une ſeule tortue & meſnagier, retire
D'elle tant de profits, que ſon couvercle fort
Luy ſert de nef ſur l'eau & d'hoſtel ſur le port:
A quoy donc tel exes des naux & d'edifices,
Pour guider noſtre ame en perdition propices?
Vous qui eſtudiez à beaucoup amaſſer,
Souvien, ſouviennetoy, quil te faut remuer.*

Genesis. 18. 5. Ick wil u een bete broods geven , daer na sult ghy voort gaen.

Je t'apporteray un morceau de pain , puis apres vous passerez.

W T L E G G I N G H E.

En groote wijsheyt ist dat de mensche in syn leven siinen staet overlegghe, hem daer mede vergenoeghe, mate houde ende met Icaro niet te hooge en vliege, dewijle men met weynich leven kan ende het leven cort is: Want afgerckent de kindscheyt, den ouderdom, het slapen, de siecten, so des lichaems als des Gheests ende andere onmaeticheden, sal daer niet veel tijts overschieté, daer en tusschen houden wy qualiichuys, ons aenstellende als oft wy op aerden eeuwich te leven hadden, loopende van d'een in d'ander weereldt om groot goet te vergaré in't gevaer des levens, bouwende groote schepen ende timmerende groote huysen, waer over wy ons in ghedurighe slavernye bevinden, andere besteden haer erfgoederen qualiick, die niet alleen verliefende ende verquistende, maer oock tot ondeucht ende schelmstucken gebruyckende, ende die alsoo quijt siinde, klagen ende roepen dat hun niet genoegh is achter ghelaten, wenschende weder na de doot van eenighe hare vrienden daer van sy erffenisse verwachten. Maer

VV aer toe dient dat groote goet,
D ewijle men verbuyfen moet.

Ende men met een kleyntgen dit corte leven kan onderhouden gelijcmen speuren mach in den Arabischen visscher hier tot een voorbeeld gestelt, die een gherust leven leydende hem met weynich vergenoecht, dienende hem de schelpe eender schildpadden niet alleen voor een schuyte op Zee maer ooc voor een hutte op strand. Derhalven seyt Horatius seer wel. 3 Epist.

Quod

*Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet,
 Non domus & fundus, non aris acervus & aurj,
 Ægroto domini deduxit corpore febres,
 Non animo curas.*

Wie tot siin onderhout genoeg heeft, wensch niet meer,
 Noch land, noch huys en hof, noch gout en kan den Heer
 Die kranc te bedde leyt verquickende weer stijven,
 Noch d'alderminste sorch uyt sijn gemoet verdrijven.
 Ende Lucanus.

*Divitie grandes hominij sunt vivere parca
 Æquo animo.*

Een seer groote rijckdom heeft,
 Die te vreden matich leeft.

Ende alsoo besluyte ick met den hooghgeleerden Catz.

*Die in vveynich stelt syn lust,
 Is seer vveynich ongherust,
 Maer diet nette spant te breedt,
 Vint oft hier oft daer syn leedt.*

Ende in sijn 12. Emblema.

*Een vveynich spjjs en dranc kan siel en lijf vermaken,
 Elk heeft genoeg die maer syn gierich bert vvil staken,
 Die meest begeert heeft minst, dies vvil ghy syn gerust
 Vermeerdert niet u goet maer mindert quade lust.*

Byeen onbestadich man,
Trou noch rust men vinden kan.

T'Lichtvaerdich listich dier Chanel'on menichwervē
Verandert na den gront den glans van syne verwen,
Syn voetsel nemende uyt de lijveloofse locht
Met ongestadicheyt verbonden en verknocht:
Flicvloyers spiegelt u, meer salmen u niet achten,
Soo lang ghy niet bedwingt u vliegende gedachten,
Getoyt en opgepronckt met ydelheyt en waen,
D'oprechte van gemoet u sullen tegenstaen.

l'Homme inconstant vray chicaneur,
Sans foy se trouve & trouble coeur.

L *E petit animal Chanel'on admirable,
Cauteleux & rusé, inconstant, variable,
Reçoit vn tel couleur des corps, quil a devant,
Et ne re paist son sein que d'immobile vent:
Mirez vous Chicaneurs, qui abusez le monde,
Moins on t'estimera, tant que vostre faconde
De parler en pipeur, les Rois abusera,
Le consciencieux la guerre te fera.*

Ver-

1 Pet. 2, 1. Legt af alle boof heyt ende bedriegerye ende ge-
veynstheden en nijt en alle achterclappinghen.

*Otez toute malice, & toute fraude & feintises & en-
vies & toutes mesdisances.*

C c

Antoine

W T L E G G I N G H E.

Reine de Cotel willende de Pluymstrijckers beschrijven seyt.

*En ceste cour il fault comme elle est composée ,
Qui se veut comporter , faire voile à tout vent ,
Careßer l'ennemi , se garder de soy mesme ,
D'un sou-ris gracieux masquer vn dueil extreme ,
Se faire amy de tous , & personne n'aimer ,
S'offrir à vn chacun, le singe contrefaire ,
Dire souvent ouy, & penser le contraire :
Bref, Protée en vniour centfois se transformer.*

Dees lesse leeren moet wie sich in't Hof bevind,
Met vlijt hy hangen sal de huycke na den wind,
Syn vyant smeekend' en op syn selfs leven letten ,
Sijn mond na vreucht en rou na dat de tijt leert setten ,
Een vriend van alle man en meynen geen van al ,
Staende ider een te dienst den Aep nabootsen sal,
En hoew el hy't niet meynt seer dicw ils ia verhalen ,
Verand'rende in een dach als Protheus hondert malen.

Vertumnus by de Griecken Protheus veranderde hem selven in alderley gedaenten ende derhalven stellen hier synen name om de ongestadicheyt te bewijzen by het Voorbeeld van Chameleon volgens het sprec-woort , *Chameleonte Mutabilior*, veranderliicken als Chameleon, waer van Plinius ende andere schrijven, doch also ick met Willem Dirckx een nieu onderfoecker der Natueren van onse tijden (dier verscheyde levendich gehadt heeft) daer van gesproken hebbe, sal ic verhalen wat hy daer van seyt, als namentlic : Chameleon is eē sacht weekelijc Dierkē, vande groote als een Ratte ofte meerder met korte pootkens, d'oogen wijt uytgepuylt-
staende

staende, also dat het siin gansche lichaem van voren tot achter kan besien, levende by de locht, uytgenomen dat het somtijden eenige vliegen ende spinnen nuttet, waer toe siin tongesken lanck, spits ende ongheliic is. Is van verwe wt den grauwen, maer verandert sich naer het colour daer't op komt te staen. Vytgenomen (soo Plinius feyt) in't wit ofte rooot, waer by dan de ongestadige vleyers te rechte geleken wordē, welcker meyninge is alles na te bootsen uytgenomen 'tgene by het wit ende root wtgebeeldt wort, namentlicke de suyvere onnosselheyt ende de behoerlicke schaēte, haer geveynsende als oft zy niet van doen hadden, niet met allen wenschende, ende dat daer en tusschen met een anghelige spitse tonge steken, ende met een vlytich opsicht op haer doen en laten passien, tot haer voordeel ende eens anders verderf die haer geloof geven waer over Bias feyt.

Animal inter omnia maxime noxium est, inter immitia Tyrannus, inter mitia Adulator.

Onder alle de dieren is het schadelicste vande wrede en Tiran, vande sachtmoedige een vleyaert oft ongestadige Lief-koofer.

Ende Arifthenes.

Satius est in corvos quam adultores incidere: Nam corvi non comedunt nisi mortuos, adultores ad huc viventes excoriant.

Het is beter in der raven gewelt te vallen, als in des vleyaerts handen, de raven niet als de doode etende, maer de slyc-vloyers den levendigen de huyt aftreckende.

VVacht u voor alfulcken vrinde ,
Die al vleyende verflindt.

DE wreede Crocodil synd' hongerig sal schreyen ,
Om een barmhertich mensch daer mede te verleyen ,
Die dan toeloopende is om helpen na sijn macht ,
Word leyder ! (eer hyt merct) elendich omgebracht :
Soo worter menich mensch (geloovende de logen)
Door't uyterlick gelaet der Gleyfenaers bedrogen ,
Die door haer vleyery verkrijgende haren wil
Veel erger leven als de felle Crocodil.

Garde toy d'vn tel vivant,
Qui devore en souspirant.

L'*Affamé Crocodil par ses gemissemens ,
Et faintise en pleurant attire les passans ,
Cil donc qui au secours trop vistement se rue
Se trouve helas ! blessé , attendant qu'on le tue :
Maint humain tout ainsi qui croist legerement ,
Trompé se trouve par le pipeur decevant ,
Qui aiant son vouloir acquis par tromperie ,
Se monstre plus cruel que ce brigand en vie.*

Plorat

Ierem. 9,
Cap. 4. v.

Een yegheliick behoede hem voor synen vriendt,
Want den eenen vrient verraet den anderen.

*Qu'un chascun se garde de son prochain : car vn chacun
deçoit son ami.*

VVTLEGGINGHE.

DEN Roover vanden Nijl, de wreed Crocodil, die swimmende de menschen ende loopende de menschen verslind wort te rechte vergheleken by de Gleysenaers, die dewijle sy haer als een vrient thoonen, tverderf van haren even-naesten soecken: Want (so verscheyde schrijvers seggen) hongeric siinde ende een mensche siende schreyt hy om hem te bedriegen en te verslinden, waer over Erasmus in siine Adagia stelt *Crocodili lachrima*. De tranen vande Crocodil, Alsoo oock het graf-dier Hyena het welc de begravene menschen etet, leert fluyten om de honden te locken, kan ooc des menschen stemme nabootsen lettende op des Herders namen leerende die roepen ende die alsoo krijgende verscheurtse, Plinius in't achste Boec 30. Cap. In Moorlant is ooc een dier Mantichora genoemt, den mensche van aengesichte niet ongelick het welke mede des menschen stemme kan nabootsen. Plinius in't selve Capittel. Waer over Bartas in siinen sesten dach der scheppinge seyt.

*Escumant de fureur me pour suyvent encore ,
l'Hyene sepulchrale, viste Mantichore ,
Et le Ceph Nubien : Dont l'un a nostre voix ,
l'Aultre nostre visage, & le dernier nos doigts.*

De wreede omringen my, daer by soo, volgt op't spoor
d'Hyene graf minnaer, de snelle Manticoor,
En noch tNubische Ceph waer van die sonderlingen
Recht als ee mensche kan siin ste bedrieglic dwingē,
De tweede een aengesicht de derde ving ren heeft, &c.

Door

Door dese voor-beelden worden wy vermaent dat wy niet lichteliick sullen gelooven maer met achterdencken en opmerckinge ons selven wachten. want geliic *Euripides* seyt.

Sapiente diffidentia non aliud utilius est mortalibus.

Den sterffeliicken is niet nutters als een wijs mistrouwen.

Ende geliick *Vellenis Paterculus* seyt 2. Hist.

Frequentissimum initium calamitatis est securitas.

De beginselen der elendicheden komen meest door de onforschuldicheyt.

Want de boose menschen sijn nimmer verschrickeliicker dan als sy met woorden ende gelaet haer sachtsinnich toonen geliick de ervarentheyt dat mede brengt.

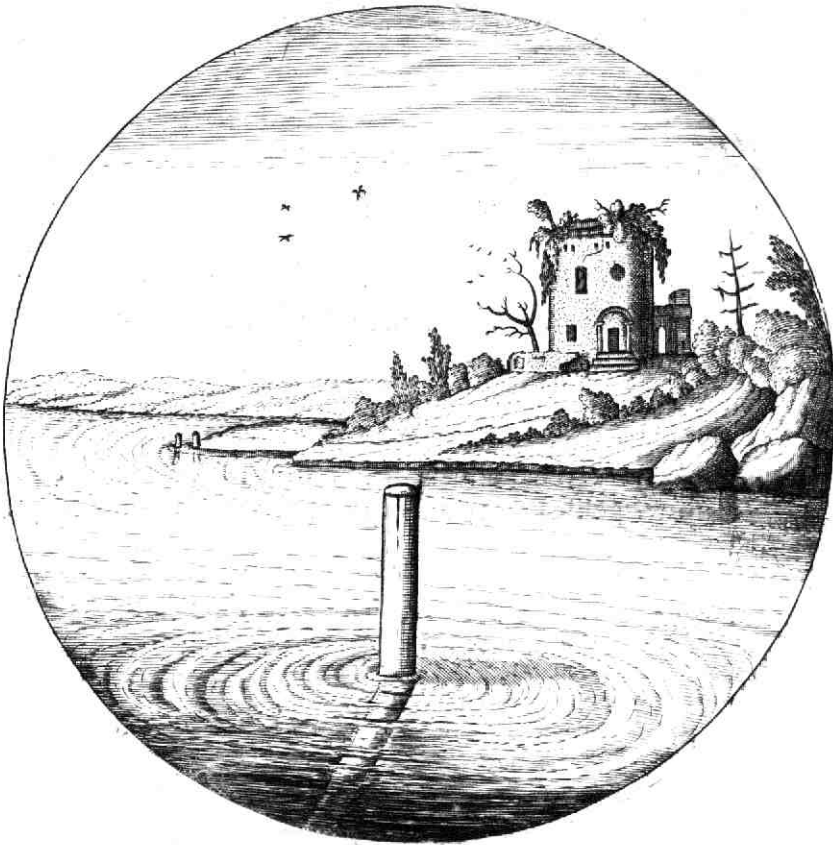
*Den uytelijcken schijn bedriecht,
De mensche met den monde liecht.*

HOe geef en vast de pael in't water is gestelt,
Daer onder na den schijn gelijct hy scheef, en helt,
Als krom siinde oft gecroct, ia tot den val genegen,
Daer doch des waters vloet hem niet en kan bewegen:
Alfoo mede in den mensch den schijn is ongewis,
Sijn uytelijck gelaet verthoont niet oft hy is
Van herten vroom oft boos, men hoort wel siin vermondē,
Siin innerlic gemoet men doch niet kan doorgronden.

Rien plus seduiet que l'apparence,
Maint humain dit ce qu'il ne pense.

E*Ncore que le bois posé dans la riviere,
Soit sans froissure & dur, ressemble à la lumiere
Du soleil porte jour, de sous l'eau raboté
Prest a tomber, de sia pendant tout d'un costé:
Il va pareillement de l'humaine apparence,
La mine ne nous peut donner quelque fiance
De vertuosité, l'exterieur se voit,
Mais bien l'interieur du cœur ne se cognoit.*

Fallit

Ioh. 7. 24. Oordeelt niet na het aensien.

Ne juge point selon l'apparence.

Ierem. 9. 6. Want, daer is enckel bedriegerye onder hun en door bedriegerye willē sy my niet kēnē, spreect de Heere.

Car vostre habitation est au milieu des trompeurs: ils ont refusé de me cognoistre pour la tromperie, dit le Seigneur.

D d

De

VVTLEGGINGHE.

DE geveynstheyt is leyder, so groot dat de vrome uyt de onvrome door het uysterlicke gelaet niet en syn te kennē, de meestendeel gaēde in schaeps kleederen daer sy van binnē grypende wolvē sijn, waer over de geleerde Catz seer wel seyt.

*Hoe dicmael slaet hy mis die oordeelt na het vvesen,
Des menschen hert en is in't voorhoofst niet te lesen:
Siet Galba vvert doen eerst des rijcx onvvaert geacht,
Als hy geklommen vvas tot Keyserlycke macht.*

Daer en boben worden d'ondeuchden in deuchden verkeerdt ende valschelijc bediet, gelijc Bartas in sijn eersten dach der 2. weke seyt.

*Vraiment si iamaïs le vice s'est vestu
Du manteau non taché de la sainte vertu,
C'est en nostre saison, pire cent fois que celle
Qui la terre cacha sous l'onde vniuerselle.
Ceux qui de sus leur corps du mal françois rongez
Portent bois, prez, chasteaux en filets d'or changez,
Et dont la main prodigue en vn seul coup de carte.
En vn tournoy superbe, en vn banquet de carte
Les thresors amassez par les cicbes travaux
Des ayeuls usuriers: Sont pris pour liberaux, &c.*

Voorwaer soo d'ondeucht oyt verciert wert en bedect
Met een schoon suyver kleet dat na de deuchden treect,
Het is in dees ons Eeuw', Eeuw' hondertmalen flimmer
Als voor den grooten Vloet en Noes Arcke-timmer.
Hy die door't lichaem wort van 't Franche quaet door knaecht
Die landen, bos en slot in goude draden draecht,

En

En wiens houwende hand in een hoovaerdich rennen,
 In't Cartspel oft bancket, sijn faken soosal mennen,
 Dat hy des ouders schat, sijn nagelaten goet,
 Met moeyt en forch vergaert, in korten tijt verdoet:
 Dat is een milde man, &c.

Ende in het tegendeel worden de deuchden ooc met de
 verwe der ondeuchden bekladdet:

Alfoo dat wy terechte mogen seggen schijn bedriegt, stel-
 lende tot een voorbeeld den stock ofte pael in't water, die al
 hoewel hy vast en gaef is, nochtans onder het water ongaef
 ende gecrooët schijnt te wese, waer op Meester Willem Bar-
 tiens gestelt heeft, dit

Klinck-Veers.

Gheen Schilders met Pinceel so aerdich af en malen
 T'geen sy nabootsen, als nu vele doen ter tijt
 Int voegen huns persoons, in't stuc van d'Hypocrijt
 Tespelen na de lijst, om groote lofte halen:
 De Paep, de Koster, Klerc, noch Leecken niet en falen
 Te siin in ware schijn geheylight, maer als wel
 Hun Schaepskleet eens op wayt, dan bliët eë wollefs vel
 Tot onheyl sulc in d'oog, die die met jonst bestralen.
 Tot leering word hierom int clare nat gehouwen
 Een rechten stoc, nochtans gekromt na elx aenschouwen:
 Daerom wie al te hoog in't licht-geloof vervliecht,
 Sond'r ondersoec vertrouut hun die met deuchden schiinc
 Vleyen des volcx verstant, die sal daer me verdwijnen,
 En voelen al te laet dat hem het schijn bedriecht.

*Een ydel vat niet in en heeft.
Hoe vvelt doch groot geluyt uyt gheeft.*

DE beldie aen den boom gehangen, word gedreven
Door't blasen vanden wint wel een geluyt sal geven,
Verschrickend' het gediert, maer diese wel besiet,
Vintse als een ydel vat ende acht het klincken niet:
O opgeblasen mensch u snorken sonder reden,
By vrome van gemoet geensins en word geleden,
Luy roepen gelter niet, men prijst voor hoogepraet,
'tVoorsichtige beleyt te thoonen metter daet.

*l'Vuide vaisseau qui rien ne donne,
Plus qu'un rempli tinte & resonne.*

L*A sonnette au sommet d'un arbrisseau pendant,
Par le vent agité, se virant en sonnant,
Maint animal brutal la blesme pœur inspire,
Mais du tout ce n'est rien, à cil qui bien l'admire:
Ta bouche sans raison, bé arrogant enflé
Entre les vertueux n'est gueres estimé,
Le murmurant effort de ta mobile langue
Sans action, ne sert que d'une vile barangue.*

Inania

1. Cor,
13. I.

Al waert dat ic met tongē der menschen en Engelé
sprake, maer geen liefde hadde, so waer ick als een
klinckende metael ofte luydende belle geworden.

*Si ie parle les langages des hommes & des anges, & ie
n'ay point charité, je suis comme l'airain qui resonne ou
la cymbale qui tinte.*

D d iij

De

W T L E G G I N G H E.

DE oude wijse straffende de ydele vermete le groot-
sprekers, verhalen dese fabule, een Vos hadde syn tocht by
een water, daer by hong aen eenen Boom een Belle, ende
als den wint indē boom sloech, gaf de Belle harē klanc: Als
nu de Vos dat belle gheluyt hoorde, verschricte hy, denckende dat het
een sterc dier wesen moeste, het welc sulc sterc geluyt vā hem gaf, ende
forchde daer van uyt sijne wooninghe verdreven te worden, nu naer-
stich daer na siende, bevant dat de Belle groot was, maer gans hol ende
krachteloos, daer niet dan een geluyt in was, dies dacht hy nu wil ick
voortaen niet gelooven dat alle die groot schijnen ende sterc van stem-
me syn, daeromme meer stercheys hebben, waer over Bernardus in
zyn 59: Sermoen op Math. wel seyt.

Arrogantia non est sine pusillanimitate.

De opgeblasenheyt is niet sonder kleynicheyt.

Even gelijkmen siet dat een bloode hond meer blaffen als byten
sal, ende de stille wateren diepe gronden hebben. Ons dagelijcsche er-
varentheyt leert ons oock dat de grootsprekers ende meeste snookers,
ghebruyckende het spreec-woort, *Beter stijf gheblasen als de mond ver-
brand*, d'alder bloodste ende van kleynen verstande sijn, willende met
den monde doen 'igene sy metter daet niet kunnen uytrechten, in haer
selfs overtuycht van bloodheyt ende onwetenschap. Ende als sulcke gel-
den by de verstandige ende vrome van gemoet niet, die meer letten op
een voorfichtich beleyt, ende eē nedrige wel gegronde wisprake, ver-
werpene dat ydele hoochmoedige tongen geluyt: ghelijck als David
het hoochspreken ende Gods-lasteringe Goliats, beneven syn opge-
blasenheyt niet achtende hem aengetaft ende overwonnen heeft, hier
op, als mede op het voorgaende Sinnen-beeldt *Schijn bedriecht*, heeft
P. de Ronfard *Au pœme de la salade*, gestelt,

*L'Homme eslevé aux honneurs inutiles,
Semble vn colosse attache de chevilles,*

Ferre

Ferré des gonds, de barres & de cloux :
Par le visage il s'enfle de courroux ,
Representant Iupiter ou Neptune,
La seule enflure estonne la Commune ,
D'or enrichi & d'azur par dehors :
Mais quand on voit le dedans du grand corps
N'estre que plastre & argille poustrie ,
Alors chacun cognoit la mocquerie,
Et desormais le colosse pipeur
Pour sa hauteur ne fait seulement peur
Qu'au simple sot, & non à l'homme sage
Qui hausse becque & misprise l'ouvrage, &c.

Een mensch verheven tot een staet
 Die eerlijck schijnt, doch sonder baet,
 Gelijct een beeld, een groote gajt,
 Met spijckers ende banden vast,
 Die opgeblasen ende stout,
 Als Iupin oft Neptun sich hout,
 Dies soo gestelt siin stuer ghesicht,
 En 'tlijf van buyten schoon verlicht,
 Met een fijn gout en blau vermengt,
 'tGemeyne volck verbaestheynt brengt:
 Maer alsment wel van binnen siet,
 Daer 't plaester is en anders niet,
 Soo kent elck een dit guychelwerck,
 En desen grooten Reus soo sterck,
 Vervaert voortaan alleen den Sot,
 Doch van de wijse wordt bespot.

*Een groote deucht heeft sulcke man
Die syne tong bedrvingen kan.*

GHy die door uwen klap u selven brengt in last,
V snaterige lit met vlijt te dwingen past,
Dat toomend' alst behoort: Gelijk de Gansen plegen,
Die siinde door den snap en snateren verlegen,
Een keyken in den beck vast houden dach en nacht,
Als sy den Taurus berch langs vliegen metter macht,
Om d' Arents by geval niet wt den slaep te vvecken,
En soo haer eygen vlucht ten roove niet t'ontdecken.

En temps & lieu la langue contenir,
Chasse detresse & porte grand plaisir.

TOy qui la liberté d'une langue indiscrete
Precipite en danger, d'un frein prudent arreste
Ton desbordé babil: ainsi que sages font
Les oisons, qui passant de Cicile le mont,
Portent de nuist & iour dans leur bouche criarde,
Pour un muet baillon, vne pierre, qui garde
Que des aigles du nord les troupeaux ravi sans
Ne descouvrent le vol de tant d'oyzeaus passans.

Proverb. 21. Cap. v. 23.

Wie sijnen mondt ende tonghe bewaert die bewaert
sijne ziele voor anxt.

*Qui garde sa bouche & sa langue , il garde son ame de tribu-
lations.*

E e

De

W T L E G G I N G H E.

DE Gansen van Cicilien (seyt Plutarchus, in syn verhael van't vernuft der Dierē) vreesende de Arents die haer wooninge hebben op de hooge rotfen, als sy den Taurus berch willen overvliegen, nemen elc een steen die groot ghenoech is in hare nebben om haere tongen also te toomen, mits sy van naturen kekelachtich syn, op dat sy sonder eenich geschrey' tgeberchte mochtē overkomen, een Voorbeeldt ende lesse dienende den snappaerts, om hare monden te leeren snoeren, dewijle een klapachtige tonge so schadelicken lit is, ende

*Het onbedacht hoovaerdich spreken,
Menich in grooten last laet steken.*

Derhalven ooc Cato, na dat hy den mensche vermaent hadde God te dienen, beveelt hem sync tonge te bedwingen, seggende.

*Virtutem primam esse puta compescere linguam,
Proximus ille Deo qui scit ratione tacere.*

Denct t'is d'aldergrootste deucht
Dat g'u tong bedwingen meucht,
Naest by Godt is sulcke man
Die syn tong bedwingen kan.

Ende Socrates placht te seggē dat wy wel twee ooren hebben doch maer een tonge, om meer te hooren alse sprecken, daer toe de oorē altijt openstaende ende de tonghe beset met een dobbele borstweerc ofie Bolleweerc van lippen ende tanden. derhalven vermaent ooc Salomō in syne spreucken 4 Cap. *Doet van u den verkeerden monds, ende laet den lastermonds verre van u syn.* ende in't 18. *De monds des sotten schadet hem selven ende syne lippen vangen zyn eygen ziele.* waer over de treffelijcke Poët Pibrac seyt.

*Parler beaucoup on ne peut sans mensonge,
Ou pour le moins sans quelque vanité,*

*Le parler bref convient à verité
 Et l'autre est propre à la fable & au songe;
 Du Memphien la grave contenance,
 Lors que sa bouche il serre avec le doigt
 Mieux que Platon enseigne comme on doit
 Reverement honorer la silence.*

Wel te spreekken sonder leughen
 Selden is in ons vermeughen,
 Oft 'tis wel maer ydelheydt;
 Waerheydt wil het kort gheseyt,
 D'ander doch wort aenghenomen
 By de kluchten ende droomen:
 Dies Herpocraet onderstont
 Met den vinger voor den mondt
 Te vermanen alle lieden
 T stille swijghen eer te bieden.

Hier by heeft my goet gedocht te voegen het achteling by
 my gestelt op het 42 *Emblema Rollenhagij* onder het spreek-
 woord, *Lingua quo tendis.*

Ghy klapachtige tong, ghy snatrich lidt, waer henen?
 Sult ghy u nimmermeer bedwingen ofte spenen,
 Siet toe dat ghy in't leest u selven niet bedriegt,
 Devijle ghy soo dom en onbedwongen vliegt
 Nu hier en dan weer daer, vast brengende tot schanden
 Door uwen snooden klap veel luyden ende Landen.
 Hout op, hout op by tijts, het woort synd' wt den mont
 Al was het daer na leet men noyt weer roepen kont.

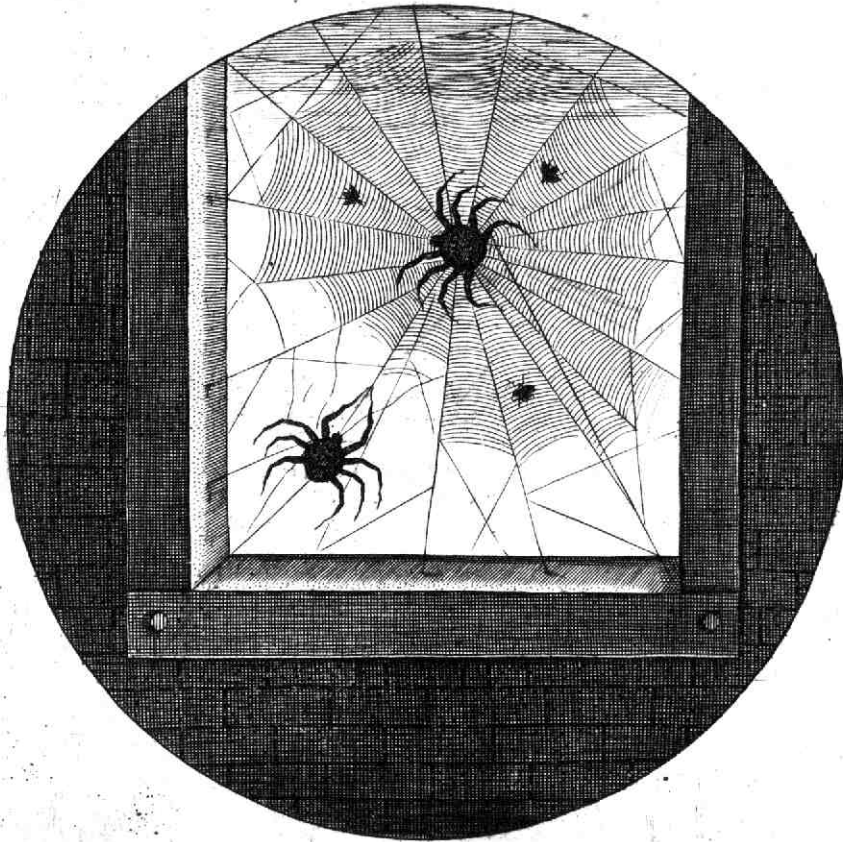
*Uel huys te houden dat bestaat
In arbeyt ende goeden raet.*

GHy die huys houden wilt, gelyct behoort te wesen,
Hoest Aristotelem oft and're niet te lesen,
Hoe wel dat Xenephon daer toe geeft goeden raet,
Waer over synen lof noch door de werelt gaet:
De spin genoechsaem wijst, hoe dat de mans en vrouwen
Haer by hun huysgesin behooriick sullen houwen,
Want 'tmanneken besorcht den kost, ter iacht geset,
En't wijf ken vlijtich spint en stopt gebroken net.

L'art, labour & conseil en vie,
L'oeconomie fortifie.

P*our regler ta maison, ne li point les escrits
Du fils de Nicomache, bonneur des bons esprits,
Ne feuillette celuy qui le proverbe antique
Pour ses discours sucrez, appella Muse attique:
Puis que la seule Araigne instruit chascun de nous,
Et du soin de l'espouse et du soin de l'espous:
Car le maste nourit sa maison de sa chasse,
Et la sage femelle a soin de la filace.*

Divisis

Syrach. 11.
Syrach. 7.

Blijft in uwe beroepinghe ende scheidet u niet
van eenen vernuftighen ende vroomen wyve
want sy is edeler dan eenich gout.

*Demeure en t'õ rang ton estat & vocation, & ne te se-
pare point de la femme sage & bonne ; car la grace
d'icelle est plus à priser que l'or.*

E e iij

Vol-

VV T L E G G I N G H E.

Olgende de gelijckenisse vanden lofswaerdigen Bartas in synen 7. Dach der scheppinge, stellen wy hier dit Sinne-beeld vā de Spinne, ons lerende huys houdē, sonder de boecken Aristotelis de sone Nicomiachi, ofte Xenephontis (die om syne soeticheyt d' Attische Musa genaemt werd) te behoevē: alhoewel sy wtnemende wel vande huys-houdinge geschreven hebben: want also het huys houden in verscheyden ampten bestaet, wijst ons het manneken, synde op de jacht gestelt om den kost te saemelen, dat een goet Huys houder den kost voor het huysgesin winnen ende besorgen moet, ende het wijfken gedurich het ghebroocken net stoppende, dat een goede huysvrouwe haer huys moet gade slaen, vlijtich naeyende ende spinnende ghelijck Plinius in syn 11. Boeck 24. Cap. *feminam putant esse* (seyt hy) *quae texat, Marem qui venatur, ita paria fieri merita coniugio*, men hout het daer voor, dat het wijfken spint ende weeft, ende het manneken op de jacht is gestelt ende also wortter een gewenschte paer door't houwelijck: hier over siet de spreucken Salomonis Cap. 12. Paulum in den brief tot Titum Cap. 2 Ecclesiast 25. Ende voornamentlic het leste Cap. der spreucken Salomonis van 10. Vaersken aen daer hy van't amt der vrouwen sprekende, seyt. *Wie een deuchdzaam wijf beschicket, die is veel edeler als de kostelijcke Peerlen, haer mans herte derf hem op haer verlaten, ende neringhe sal hem niet ontbrecken. Sy doet hem goet ende gheen quaet alle syn leefdaghē, sy gaet met Wolle en vlas omme, en arbeydet gaerne met haer handen, sy staet des nachts op, ende geeft haren huysse woeder ende hare maegden te eten, sy streck hare handen na den spinrock ende hare vingeren vatten de spille.*

Nu evenals Salomon een vreucht seltept in een deuchdsame wijze vrouwe, so verlusticht Bartas sich inde beschrijvinghe der spinnen met dese woorden, tot een gelijckenisse.

*Son ventre engendre estain, crache-fil porte-laine,
Fournit de quenouille à sa tant docte peine:
Son poids est le fuseau qui tire & tort le fil,
Que son doigt fait par tout esgalement subtil:
Sa toile par le centre ourdir elle commence,
Puis l'alonge en rondeaux, mesurant leur distance*

*Par la grandeur des tours, & d'un fin escheveau
 Du centre iusqu'aus bords traine son drap nouveau
 Percé par tout à iour, à celle fin que l'ire
 Dës eures loim volans sa gaze ne deschire :
 Et que la sotte mouche entre plus aisement
 Es mailles d'un filé, filé se dextrement,
 Certes à peine encor toucher elle commence
 Les clers bords de ce reth, que le masle s'eslance
 Du milieu de la toile : afix que sans danger
 Il prenne dans les lacs l'oiselet passager.*

Den buyck seer wel versien van wolle, vlas en tveeren
 Haer tot een spinrock dient, daer me sy hun generen :
 De spil is haer gewicht, waer mede sy den draet
 Rect, ende ooc mede drayt eendrachtich na de maet,
 End' om haer webbe sterc en puntichliick te spinnen
 De selve sy voor eerst in't midden sal beginnen,
 Daer na in't ronde die verlenget, ende maect
 Dat alles na den eyfch in sijn gestalte raect,
 Doorluchtich over al op dat de felle winden
 Het selve door haer kracht niet scheuren noch en flinden,
 En dat de sotte vlieg, den spinnen aenghenaem,
 Te lichter door de dunt daer in te vliegghen quaem :
 Voorwaer soo haeft en komt die vlieghe niet ghevloghen
 Aent eynde van dit net oft sy en is bedroghen,
 Want 'tmanneken terstont sich wt het midden gheeft,
 En't vliegende gediert hy by de beenen heeft. eyndelijc ;
 Ecel, 25. Een man en vrouwe die elckand'ren vvel ver dragen,
 Syn Gode en alle mensch een vreucht en vvelbehagen.

Ver-

*Versuymt u niet eert voort te laet,
By tijts ontlast u van het quaet.*

GHeliick den Hovenier sal inten ende snoeyen:
Om siine bomen teer recht opwaerts te doen groeyē,
Daer toe een schoone kroon te brengen aēdē dach
Waer van hy eyndeliic goe vruchten plucken mach:
Soo moeten d'ouders ooc haer voort gebrachte kind'ren
By tiits afnemen, 'tgeen hun eenichsins mocht hind'ren,
En straffen haer misdaet en rechten haer ter deucht,
Om scheppen wt haer doen een aengename vreucht.

En temps & lieu prenez regard,
A fin de ne venir trop tard.

A*insi qu'un Jardinier dedans sa pepiniere
Ente ses arbrisseaux, & devant & derriere
Rescinde les rameaux & tout le superflu,
Pour en apres gouter des fruiets le revenu:
Mettez pareillement vos enfans à l'estude,
O peres & parens, pour rejester le rude
Vice & tout deshonneur, afin qu'à l'advenir
Leurs dits, faits & labours, te puissent rejouvir.*

Princi-

Eph. 6. cap. Ghy Ouders voet uwe kinderen op, door de leere ende vermaninghe des Heeren.

Prov. 22. Ghelijck men een Jongen ghewennet, soo en laet hy daer niet af als hy out wordt.

Nous Peres nourrissez vos enfans en instruction, & remonstrance du Seigneur.

Instruy l'enfant en l'adreso de sa voye : encor mesme qu'il devienne viel, il ne se retirera d'icelle.

De

W T L E G G I N G H E.

E treffeliicke Poët Ovidius seyt.

*Quæ præbet latas arbor spaciantibus umbras ,
Quo posita est primum tempore, virga fuit ,
Tunc poterat manibus summa tellure revelli ,
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.*

De boom die nu soo wijt syn sehaduwe verspreyt ,
Een teere ryf ken was sijnde eerst in d'aerd geleyt ,
Doen kond m'hem met de hand wel dwingen en slechten ,
Maer nu staende in siin cracht en is hy niet te rechten.

Met welcke gelijckenisse hy ons leert datmen de kinderen van der jeucht aen moet onderwijfen, soo men daer vreucht aen sien wil , als syt tot hare iaren ghekomen syn, haer afnemende met een leerfame zedicheyt alle quade gheneghenheden , die de menschelijcke natuere is mede brenghende , haer richtende in de vreesse des Heeren ende intende met de spruyten der deuchden, ghelijck een goet Hovenier syne jonghe boomen is richtende snoeyende ende intende Om beter vruchten te becomen als den aert vande stamme geven kan. Dese onderrechtinge geschieden moet, met groote naerflicheyt ende voornamentlijck door eenen goeden voorganc der ouderen, gelijck Pibrack wel seyt,

*Le sage fils est du pere la ioye ,
Or si tu veux ce sage fils avoir ,
Dresse le ieufne, au chemin du devoir ,
Mais ton exemple est la plus courte voye.*

De wijse Soon syn vader is een vreucht ,
Op dat ghy dan een sulcken hebben meucht ,
Van jongs op hem ter deucht sult onderrichten ,
Tgoet voorbeeld doch is t naest om hem te stichte.
Ende Bartas in synen 7. Dach der scheppinghe.

*Peres si vous voulez que vos sages enfans
 Pour leur propre bonheur, bien heurent vos vieux ans
 Mettez les au chemin de la vertu non feinte,
 Par beaux enseignemens, par exemple, par crainte.*

Ghy Vaders soo ghy wilt dat uwe wijse kind'ren
 In dijnen ouderdom u eeren sonder hind'ren,
 Setse op der deuchden wech by tijden allegaer,
 Door leering, rechte vrees ende een goet Beeldenaer.

Dese stichtinge ende onderrichtinge is ooc niet alleen den
 ouders in hare oude dagen een stut ende vreucht, maer een
 geluc ende behoudenisse vande selve deuchtsame kinderen.
 Waer over miin Vader P. H. plach te seggen.

*O heureuse Ieunesse à tres heureux enfans,
 Qui avez des parens tant rempli de sagesse,
 Qu'ils monstrent leur largesse apprendre vous faisans,
 Et en ce vous donnans, avec joye & liesse,
 Ce que prendre on ne peut à la vraye noblesse.*

O hoe geluckich is de jeucht,
 Wat ist den kinderen een vreucht,
 Als d'ouders syn soo mild en wijs
 Dat sy haer leeren doen om prijs:
 Want hun ghegeven word alsdan
 Een goet dat m'hun niet nemen kan.

*Een goede Soon, bestaende in dencke,
Syn Ouders is een Steun en vreucht.*

GHy Kint die teghen hoop u rijcklijck vind begaeft
Met wijs heyt ende goedt, daer menich mensch om
staeft,
Vergheet u Ouders niet: u oogen wilt doch wenden
Op't trouwe longhe ree'tyvelck haer aen allen enden
Dient vooreen Soetelaer, want als zyn ouders svvack
tGheberchte klimmen op soo volght het met ghemack,
Ia brengt haer vlytich naer, op dat zy moghen brassen,
Van't malste loof ghevvas de topkens nieu ghevvasfen.

*Le sage fils qui en vertu prospere,
Reuerant Dieu, reioiuit Pere & Mere.*

E*Nfans qui contre espoir, la divine largesse
A couronné d'onneur, & comblez de richesse,
N'oubliez vos parens: Enfans jettez vostre oeil
Sur la sainte amitié du pie-viste chevreul,
Qui, tandis qu'es hauts monts, la tremblante veillesse,
De ses fers trop pesans, ses parens appareste,
Vivandier diligent, leur apporte pour mets
Des plus tendre rameaux les plus tendre sommets.*

Baculus

Prov. 10, Een wijs Sone is zyne Vaders vreucht : daer en teghen een
dwaefachtighe Sone is zyns Moeders bedroeffenisse.

*L'Enfant sage resjoit le Pere Mais le fol enfant est la
tristesse de sa Mere.*

F f ij

Die

VVTLEGGINGHE.

Dit Sinne-beeldt, stellende tot een Voor-
beeldt het trouwe vlytich Ree'twelck syne ouders,
(die out ende verftijft synde tgeberchte opklim-
men) navolcht ende haer spijsse en dranck is na brengende,
waer van de Heere van Bartas mede in synen sevenften dach
der scheppinge verhaelt, wort den kinderen verthoont, op
dat sy leeren haer ouders onderdanich te wesen, haer te eeren
ende in hare oude dagen te helpen, alsoo men die niet ghe-
noechsaem loven en van de gedane deucht vergelden can,
geliick de geleerde Pibrack in syne vierlingen seyt.

*Tu ne scaurois d'assez ample salaire
Recompenser celuy qui t'a soigné
En ton enfance, & qui t'a enseigné
A bien parler, & sur tout à bien faire.*

Geen loon te groot en kander syn bedocht
Voor d'ouders, die u hebben opgebracht
Van kintf heyt af, u hebbende onderwesen,
Daer by geleert, wel spreken doen en lesen.

Derhalven seyt Plin. Lib. vier: wel.

Filius omnia libera parentibus relinquat.

Dat eenen sone siene ouders alles vry late.

Soo seyt oock Cicero pro Cluent.

*Parentes charissimos habere debemus, quod ab his vita, patrimo-
nium, libertas, civitas tradita est. :*

De ouders moeten wy hoochlick beminnen dewijle vvy van hun, het leven, erfgoet, vrijheit, ende stadts gerechticheyt ontfangen hebben.

Hier over handelt Ecclesiasticus int 3. Cap. wyt loopich onderwijfende den kinderen, feggende,

Lieve kinderen, luyftert my wven vader, ende leeft alfo, op dat het u wel ga. De Heere wil de ouders van den kinderen gheert hebben, wie fyne ouders eert, diens sonde fal Godt niet straffen, sal oock vrecht aen fyne kinderen sien, syn gebedt fal verhoort worden, ende fal leven. Plegbet uwes ouders in haren ouderdom ende bedroeft hun immers niet soo lange sy leven, want die weldaedt fal nimmer vergeten worden, maer wie fyne ouders verlaet ende bedroeft die is verwloect vanden Heere. Derhalven salmen fyne ouders by staen in alle voorvallende noot, haer voeden in haren ouderdom, swacheyt, ende behoeflicheyt, haer onderftant doen, ende bystaen in alle hare handelingen, volgende dit voorgestelde Sinne-beeldt, waer van wy oock een hebben inden Oyevaer, gelyck Basilius onsthoont, de jonge Oyevaers voeden hare ouders in haren ouderdom, deckense met hare playmen als de hunne uytvallē ende ommachtich geworden synde, dragen haer op hunnen Rugge, waer over d'Hebreen desen Vogel *Chafida* noemen dat is de vriendelijcke de liefstallige, dien volgende *Cimon*, soone van dē grooten Miltiades, synde syn Vader overleden in de gevanckenisse ende hebbende niet om hem te begraven ende wt der Kercker te lossen, verkocht hem selven ende synen vrijdom, om met de selve penningen de begraeffenisse te doen, siet een treffelijck Voorbeeldt, heeft hy syn vader, doot synde daer hy niet meer van te verwachtē hadde (niet uyt synen ove rvloet maer met syn vrijheyte te verkopen) by gestaen: wat soude hy wel ghedaen hebben, dewyle hy noch gheleest hadde ende eenighen troost oft hulpe in synen noodt aen hem verfocht hadde. Eyndelijck.

*Haer ouders by te staen, den kindren is bevolen,
Door Godt, die alles siet, en blyfster niet verholen.*

*Den onderdanen spaert met vlijt,
Doch die hoovaerdich zyn bestryt.*

DE Leeuvv de stercke Leeuvv vviens edele ghemoet,
Den overvonnen Man gheen leet noch hinder doet,
Deurscheurend' het ghedrangh van die hem over-
vallen,

Syn cracht en macht betoont int midden van hun allen :

Soo doet een oprecht Heer, een Koning ofte Vorst,

Die nae't onnoosel bloet der zyner niet en dorst,

Hoe wel te recht hem 't swaert gegeven is in handen,

Syn onderfaten spaert en straffet zyn vyanden.

Aux humbles, gracieux

Et rude aux orgueilleux.

LE Lion genereux, de force & de Vertu,

Jamais n'attaquera cil qui est abatu,

Ains fendant enragé, la presse qui l'opresse,

Au milieu de cent morts tesmoigne sa prouesse:

Ainsi tel Prince ou Roy qui Valereux ne veut

Souiller ses mains au sang & prendre ce quil peut

Ayant la glame au main d'une Iuste alamelte,

Pardonne à ses subiects & dompte le rebelle.

Parcere

Rom. 13. 3. De overste zijn niet te vreesen den genen die goet
doen : Maer die quaet doen.

*Les princes ne sont point à craindre pour bonnes oeuvres :
mais pour mauvaises.*

G g

Dit

VV T L E G G I N G H E.

It Voorbeeld dient den Koningen ende Heeren tot een Vermaninghe, dewijle haer het swaert, niet sonder reden, in handen is ghegeven, ghelijck Paulus in't 13. cap. tot den Romeynen zeyt. *Wilt ghy de macht niet vreesen, soo doet dat goet is, ende ghy sult prijs by haer hebben: Want het is Gods Dienerse, u tot goet: maer ist dat ghy doet dat quaet is, soo vreeset, want zy draeghet het swaert niet te vergheefs: want het is Gods Dienerse ende vreeset tot straffe den ghenen die quaet doet, ende inden eersten Brief tot Timothe. in't tweede Capittel. Sy zijn in boocheyt ghestelt, op dat wy een gerust en stille leven leyden mogen, in alle Godsaiicheyt ende eerlycheyt.* Volghens dien moeten dan alle Koninghen, Princen ende Heeren hare Onderdanen sparen ende de wederspannighe straffen, naer het Voorbeeld des Leeuws, die den ootmoedighen ende verwonnen spaert, ende de weder-strevers met ghewelt is aen-randende, Ghelyck Bartas inde beschrijvinghe des Leeuws, zeyt

*Genereux animal, qui n'est si fier aux fers,
Que courtois aux courtois: qui prestez volontiers
L'oreille pitoyable à cel qui le supplie,
Et qui d'un cœur ingrat les biens receus n'oublie.*

Dier edel van ghemoet, soo straff niet voor den quaden
Als voor den goeden goet: aennemend' in ghenaden
Den ghenen die hem bidt. Die soo langh als hy leeft
De weldaden ghedenct die hy ontfanghen heeft,

So zeyt ooc Plutarchus int beschrijvē vande vernuftichste Dieren,
De Leeuwen toonen een medoogende gemoet beneven haer hooch-
moddich herte, haer wendende vande ghene die haer voor hun ver-
ootmoedighen, volghens het verhael Homeri, dus int Frans gestelt,

*Avec grands cris les autres accourrurent,
Mais Flisses assis ne s'en esment,
Ains de la main le sceptre à bas luy cheut.*

Die andere al toe-liepen met gheschrey,
Vlyffes doch zyn Scepter nederley.

VWant zy vechten niet meer teghen die nedervallen, haer gelatende oft sy hun voor haer verootmoedichden, ende gedencken de deucht die haer gheschiet. waer van wy een merckelijcke Historie hebben, van een slave Androclus die synen Heere, mits de onlydelijcke slaver-nye, ontloopen synde, ende duyfter geworden by gevalle hem geleght hadde in een Leeuwen hol, om te ruiten: niet langhe daer na quam de Leeuw, waer over hy in duyfent lasten was, niet anders verwachtende als verstonde te worden, doch de Leeuw, hem by komende, thoonde hem synen poot, daer een doren in stack ende aen't sweeren was, Androclus verfloute hem track den doren wt d'etter widowende ende afwissende soo hy best konde, de Leeuw, om synen geneef-nix. te toevē liep ter jacht ende brocht spijsē tot syn voetsel, doch alsoo dit leven den voorz slave noch verdroot, begaf hy hem in t'wtwēsen des Leeuws, weder op den wech, ende in't dwalen, wordt hy gevanghen ende by syn Heere (dien hy ontloopen was) yut Affrica tot Roc men weer gebracht, die hem strax ter doot veroordeeldt den Dieren heeft doen voortwerpen, ende wert by gevalle tegen hem wtgelaten desen voorverhaelden Leeuwe, die kortste voren gevangen ende aldaer gebrocht was, Androclus verschriekt, niet ander als de doot verwachtende werdt hem de Leeuw kēnende ende in stede van hem te verslinden seeftēde hem als een Hont syn meester. Hy wert hier door vry gekent ende de Leeuw gegeven ging daer mede de Stadt langs ende versamelde veel gelts van de gemeynte die den Leeuwe met bloemen bestroyden roepende

Hier is de Leeuw, de vvaert van desen man,

Hier is de mensch die Leeuwen meestren kan.

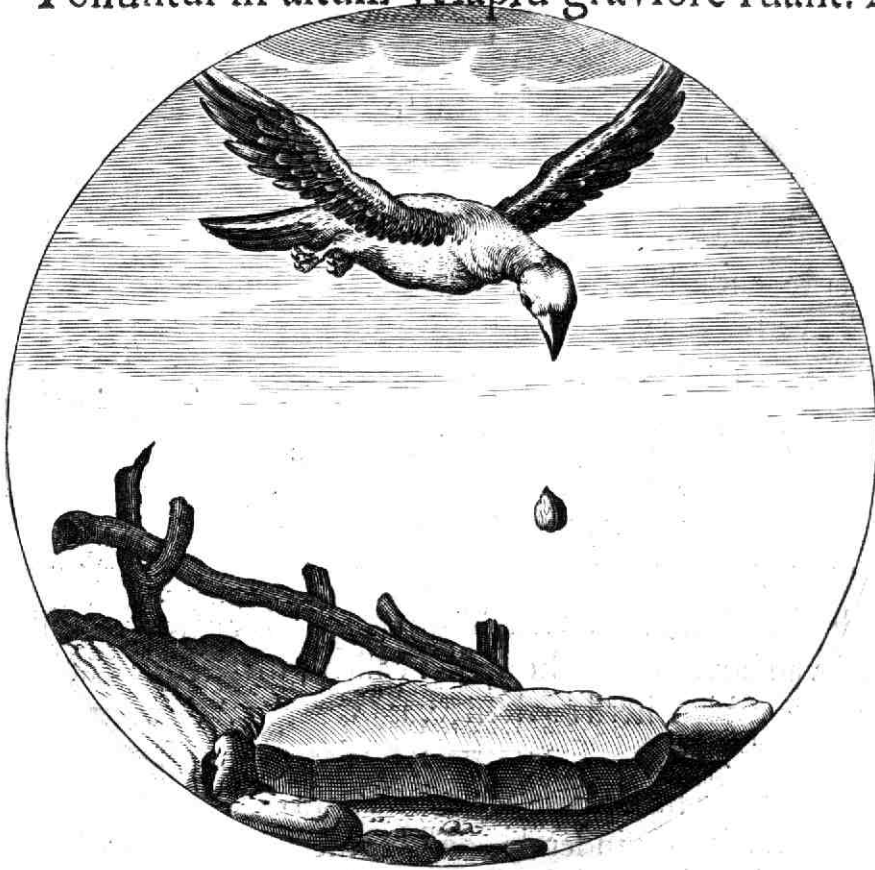
Siet Ælianum int 48 Cap. Van syn 7. Boec der Dieren ende A. Gel-
lius in syn 14. Cap. des 5. Boecks daer hy dese geschiedenisse int breede
beschrijft.

*Tot hoog'ren staet hier menich raken sal,
Op dat hy soo met meerder schanden val.*

DE Cray alfulcke noot, die sy niet kraken kan,
Is nemende in den beck, en vliecht daer mede dan
Seer hooch na boven toe, om op een steen te setten
En door den nederstort tot morseling te pletten:
Soo laet der Heeren Heer een mensche wel (hoe quaet)
Met grooter eeren hier verheffen in den staet,
Op dat hy dan daer na met grooter schand mocht vallen
Want eyndeliick lijd hy geen hoovaerdy met allen.

*Maint orgueilleux s'esleve vitement,
Pour en apres tomber plus rudement.*

P*Our mieux caßer sa noix la Corneille criarde,
En montant contre mont, den haut en bas la darde
Deßus vn dur caillou, a fin qu'ainsi froissé,
Pour sa refection l'incorpore à son gré:
Dieu laisse ainsi plusieurs monter en arrogance
Pour en apres sentir plus grievé decadence,
Si qu'en fin injustement d'vn effroyable saut,
Ils tombent aussi bas qu'ils t'achoint voler haut.*

Job. 20. 6. Wanneer sijn hoochte alreede in den Hemel recket
ende sijn hoofd aen de wolcken roert : soo sal hy
doch ten laesten omkomen als eenen dreck.

*Quand sa hauteur se monteroit insques au ciel, & que son
chef toucheroit les nuëes, si sera il perdu à jamais, comme
la fiente.*

W T L E G G I N G H E

DE oude onderfoeckers der nat ueren, schrijven den Arent soo vernuftich te sijn, dat hy een Schild-padde vander aerden opnemende daer mede seer hooch in de Locht vliegt ende die vande hoochde aflæt vallen op eenen steen, op dat sy berste ende hy alsoo het vlees daer van nutte het welck mede verhalēde is Laurentius Schoonhovius in syn negenste Emblema onder het spreekwoort.

Futura latent.

De toekomende sijn ons verborgen.

Verhalende daer by, dat eē Arent by geval met een Schild-padde beladen, siende *Æschilum* (die kael van kop was) de selve van boven op sijn hoofd liet vallen, meynende dat het eenen gladden herden steen was, waer over de overtreffelijke Poët soo getroffen wert dat hy daer aen sterf.

Dese selve listicheydt bevinden wy in de Craeyen, die een Note oft Mossel vindende, de selve niet konnende kraken, daer mede inde hoochde vliegen ende op eenen steen vallen laten om die alsoo te pletten ende te nutten. hier van stellen wy een Sinne-beelt onder het spreekwoort.

Tolluntur in altum vt lapsu graviore ruant

Sy worden in de hoochde verheven om swaerder val te doen.

Ende seggen dat even also menich mensch tot eenen hoo-gen staet beroepen wort, oft hem selven door syn hoovaerdich gemoet

gemoet daer in is dringende om eyndeliicken eenen schandeliicken val te doen, dienende mede tot eé waerschouwinge, op datmen sich selven niet te hooghe verheffe, noch sijn overheythertneckichlijck wederstreve, want Godt van aenbeginne geen Hoovaerdye heeft willen lijden. Derhalven vermaent Ovidius in sijnen derden Brief seer wel, seggende,

*Crede mihi, bene qui latuit bene vixit, & intra
Fortunans debet quisque manere suam.
Tu quoque formidamimum Sublimia semper,
Propositi que precor contrabe vela tui.*

Wie in stilheyt sich begeeft,
(My gelooft) gerust'lijck leeft,
Elck op sijn Fortuyn moet staen,
Maer die niet te buyten gaen,
'Tveel te hooch stelt uyt den sijn,
Trect uw's voorneems seylen in.

Soo seggen oock de wijse

*Het al te vele, vliet in't kleyne scheidt u lust,
Men vaert in stille See bequamer en gerust.*

Ende

*Die haestlijck klimt tot grooten Staet,
Op't hoochste dickvils t' ondergaet.*

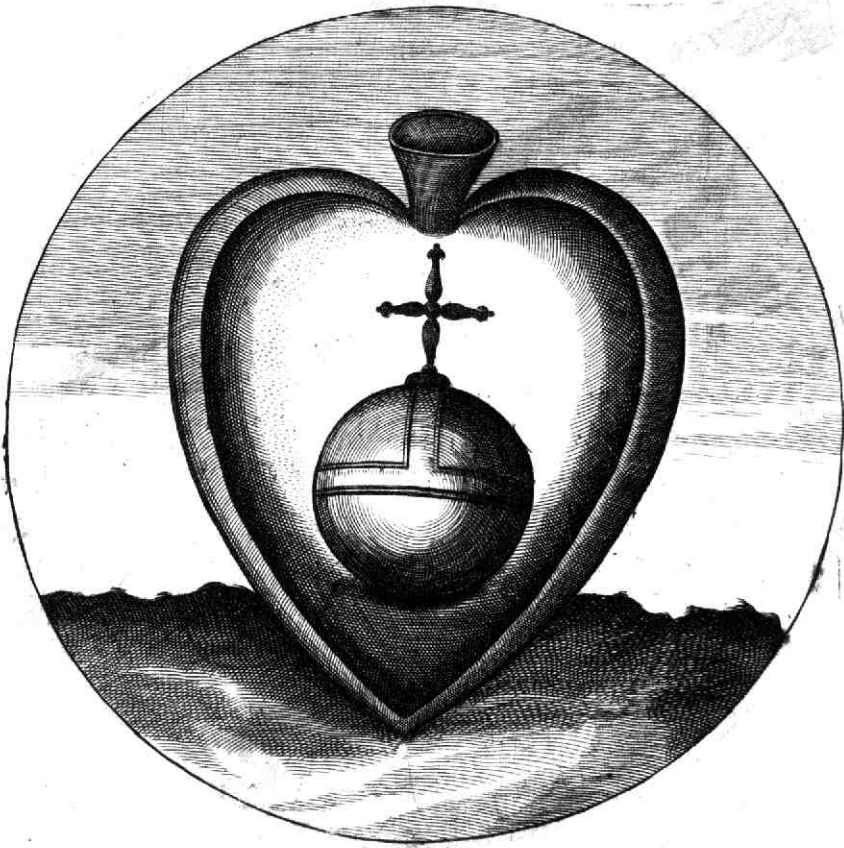
*T'uytvervendich is gheheel onvrois,
In smenschen hert de vverelt is.*

H Et uytterliick gelaet van pracht en pronckerye,
Waer in gelegen is den schijn van Hoovaerdye,
Die leyder! hedens daegs men veel te vele fiet,
Is doch (na d'ijdel waen) de rechte werelt niet:
Een ider sich na staet in siin gewaet moet kleeden,
Elck sich na siin beroep toerusten en bereeden,
De boose werelt is in s'menschen hert gestelt,
De duyvel en de doot daer t'samen siin verselt.

Le monde plain de vanité,
Au cœur humain a sa cité.

L'Exterieur apprest de la pomposité
Qui gist en ornement & toute rareté
Dont en ce ciecle *belas!* l'humain bien se difforme
N'est pas le monde (ainsi qu'on cuide) tant enorme,
Pour s'orner au commun sont donné d'autre loix
Qu'aux Princes, grands Seigneurs & venerables Rois,
Chacun se doit parer selon l'estat & race,
Le monde & le Diable au cœur humain se place.

Hic

Gen. 8, 21. Het dichten des menschelijcken herte is boos
vander jeucht op.

*La conception du cœur de l'homme est mauvaise des sa
jeunesse.*

H h

Alle

VVTLEGGINGHE.

Alle geneghtheden sijn in des menschen herte, de Liefde, de Vreesse, de blyfschap ende droefheyt gelic Bernardus seyt in 2. *Sermone de ieiuniis. Cor in quatuor affectibus est, quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas seu cōtristeris.* als sijnde de voornaeste strekē van eē oprecht gemoet ende volgens dien alle andere geneghtheden, ten goedē of ten quaden streckende, als ootmoedicheyt, hoovaerdye, mildicheydt, giericheydt, barmherticheyt, wreetheyt, gedoochsaemheyt, hertneckicheyt, &c. waer over wy hier de werelt in't herte stellen, daer mede te kennen gevende, dat den wterliicken schijn den mensche niet en vertoont, maer het innerliick gemoet daer van is getuygende gelic oftmen seggen wilde een Hoovaerdich mensche te wese die na siinē staet wtwendich gekleet gaet. den Koningen Princen en Heeren is een ander gewaet toegeleydt als wel den gemeynen luyden, daer wt dan van hare Hoovaerdye niet te oordelen is, doch wel ten dele van de gene die haer boven staet ende vermogen siin toerustende ende niet in 't geheel want het so wel een dwaefheydt als Hoovaerdye kan gerekent worden, devvile men de herten svvaerlijck kennen kan, alleenliick eenichsins (als door een duyster glas) by de vvoorden en het gelaet. doch God doorgrondet de herten ende de nieren gelic 1. *Sam. 16. 7. de Heere sprac tot Samuel, siet niet aē syn gestalte noch de groote syns persoons: ick hebbe hem vervvorpē, vvant bet en gaet niet toe als een mensche siet: een mensche siet vvat voor oogen is, daer en tegens de Heere siet bet herte.* Soo bestaet dan de vverelt in des menschen herte ende volgens dien in den vleescheliicken aerdichen mensche

alle

âlle boofheden ende quade genegentheden die uysterliic niet te kennen fiin. Soo datmen met Ariofto vvel seggen mach.

*Si come il viso se monstresse il core
Tal ne corti é grande, egli altri preme,
E tal é in poca gratia al suo signore,
Che la lor sorte muteriano insieme:
Questo umil de verria tosto il maggiore,
Staria quel grande infra le turbe estreme.*

Waert datmen 'therte saeg by 'tlicht,
Gelijckmen sien mach d'aengeficht,
Sulck die te Hove in grooter eer
Een ander lastich valt als Heer,
En sulck een die kleyn is van macht,
Ia by fiin Prince weynich g'acht,
Te samen souden haer geval
Verwiffelen: ende eens voor al
De nedrige sou klimmen op.
De groote vallen vanden top.

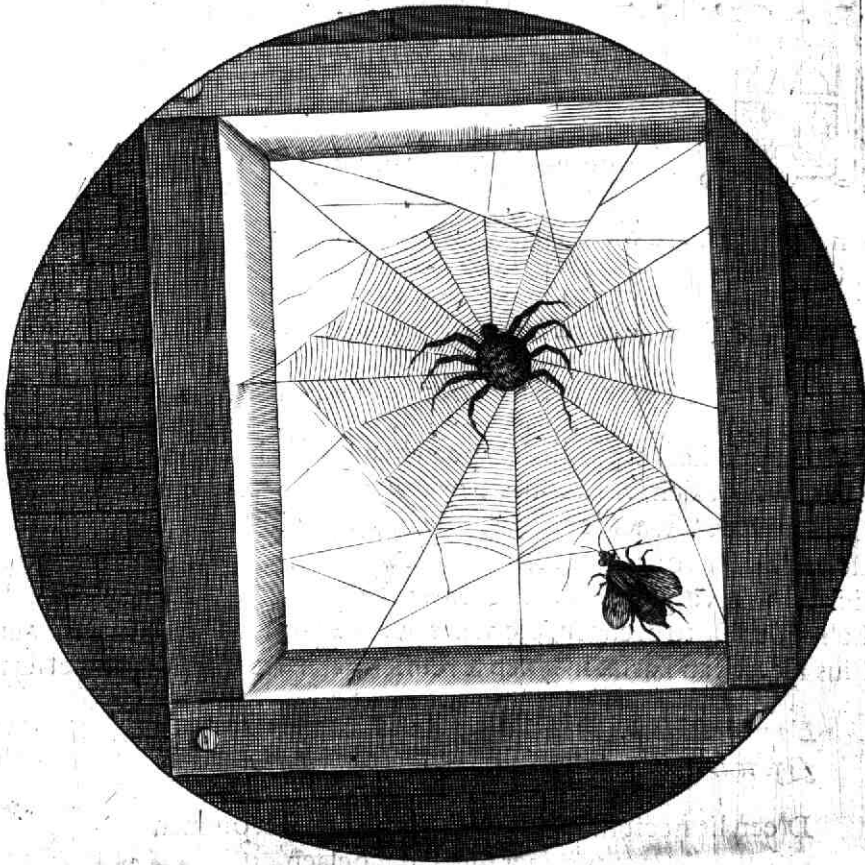
*Des menschen geest gestadich in onrust,
Niet lyden kan des lichaems minste onlust.*

IN't midden vande web, in't midden van het net,
Tot welstant ende rust de Coppe spin gefet,
Haer is onstellende, sich latende vervueren,
Soo haest de wesp alleen den rand daer van sal ruren:
Alfoo des menschen Geest gestelt tot s' lichaems rust,
In't midden vande Romp ontset sich met onlust,
Soo haest het minste deel van't aerdsche wort ontnomen,
Daer nochtans alles moet van Godt den Heere komen.

*L'esprit humain s'esmeut sans cesse,
Au moindre mal qui nous oppresse.*

Tout au milieu des retz agitez par le vent,
Au centre du drapeau, ou l'araigne est vivant,
S'esmeut, tout aussi tost que la bruïante guespe
Touche tant seulement l'un des bords de son crespes:
Ainsi l'esprit humain vivant comme captif
Dedans les ceps du corps, est languissant, chetif,
Quand un petit malheur en quelque part l'elance,
Encor que le Seigneur le tout en tout avance.

Anima

2. Cor. 2. 13. Ick was niet gherust om dat ick Titum mynen
Broeder niet en vant.

*Je n'ay point eu de relasche en mon esprit, d'autant que
ie n'ay trouvé Tite mon frere.*

H h iij

Hct

W T L E G G I N G H E.

Et is kenneliick dat des menschen Geest (siinde met het Vleesch verknocht) in gedurige beweginge sich onstellende soo haest het lichaem of des lichaems minste goederen aengeroot worden, even ghelyck de Spinne gestelt synde in't midden van haer net) haer is onstellende, soo haest eenige wesppe ofte groote vliegeden rant van hare webbbe in't minste aenroert. derhalven seyt Amb.
I. Off.

Animus ex corporis motu cognoscitur.

De geest wort bekend door de beweginge des lichaems.

VWant so het minste lit des menschen schade lyd oft gequetst wort, is het gansche lichaem door de beweginge des Geestes onstelt, wort het hooft met den swaerde gedreygt, de hant door het besturen des geestes stelt sich daer voor om de slagen ende wonden te ontfangen, wort het lichaem vervolgt de beenen door de selve beweginge trachten dat in behoudenisse te brengen, &c. waer over de Godvruchtigen VV. Salustius Heere van Barras in synen sevensten dach der scheppinge wel seyt,

*L'un membre n'a si tost souffert la moindre offence,
Que tout le de meurans souffre pour sa souffrance.*

D'een lit heeft niet soo haest het minste leet ontfacn
Oft alle d'ander me daer mede syn belacn.

Dat is naturelijck, voor so vele het lichaem (synde met den Geest verknocht aengaet: want dese beweghinge des Geestes is oock in onsen Salichmaker gespeurt, geliick Ioh in't 13. Cap. 21. vers schrijft. als Iesus dit geseyt hadde vvert hy beroert in den Geest, ende betuyghde ende seyde, voorvvaer, voorvvaer, segge ick v.l. een van u sal my verraden. doch den menschelicken verswacten Geest is niet alleene besvvaert in de
kranc-

krancheden misvallen ende vervolgingen die het lichaem mochten overkomen, maer onstelt sich daer en boven over de minste tijdelicke goederen die ontnomen ofte verlooren worden. also dat Bernardus in siin 47. Sermoon wel seyt.

Anima in carne inter spinas.

De Geest is in't vleesch als in de doornen.

Daer wy nochtans weten ende behooren te gedencken Dat alles van God komt, ende de tijdelicke goederen voor geene goederen gehouden mogen worden, gelijk Pibrac seer wel seyt.

*Les biens du corps & ceux de la fortune
Ne sont pas biens à parler proprement,
Il sont suiets au moindre changement :
Mais la vertu demeure toujours vne.*

Het tijd'liick goet, om recht te spreken
En is geen goet voor die de streken
Van't vvanckele geval verstaet :
De deucht alleen komt ons te bact.

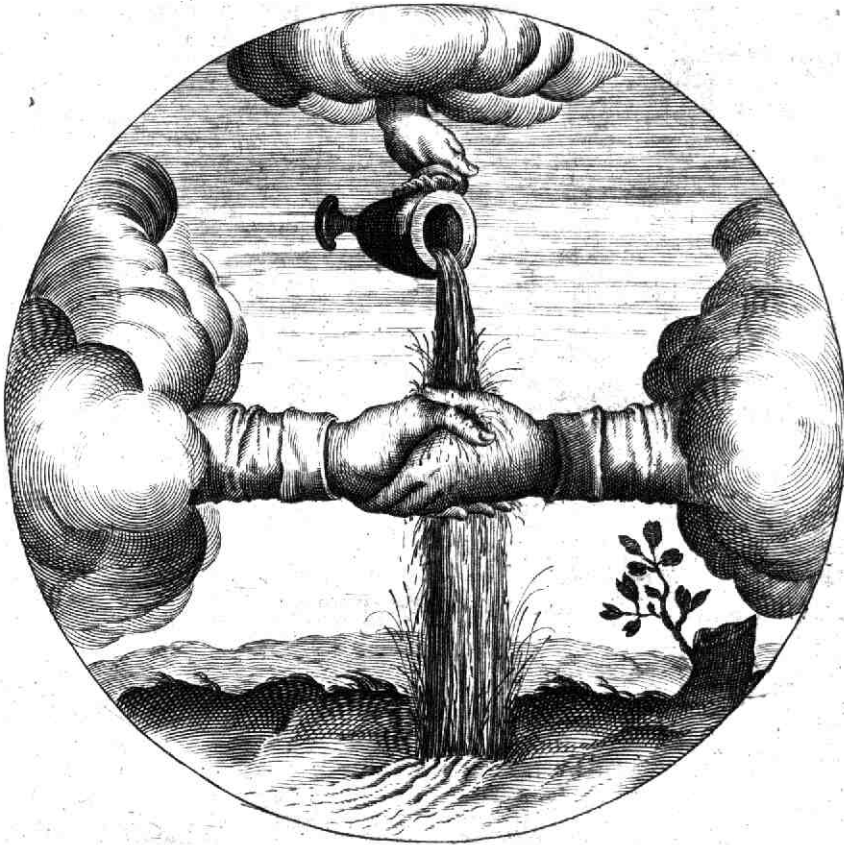
*Helpt wyren vriendt wyt synen last ;
Ghedencket, d'een hand d'ander vvasst.*

DE handen van den mensch om 'tlichaem te verstercken.

Veel meer als eenich lit gestadich syn int wercken,
Doch sy dan synde vuyl door 'tgeen wort aengetast,
Bey worden weder schoon als d'een hant d'ander wass :
Een voorbeeld vande trou gelijk twee goede vrienden,
Elkandren staende by, haer niet verlegen vinden,
Het sy in tegenpoet oft eenich ongeval,
Den eenent aller tijt den and'ren helpen sal.

Aimer reciproquement
Soulas & contentement.

Pour assister le corps plus qu'aultre membre sont
Les mains, qui la plus part tousiours du travail sont,
Lesquelles infectez par l'oeuvre port, ordure,
D'un entrelacement se purgent du souillure,
Traict de fidelité : ainsi que deux amis
Qui sympathiquement d'un cœur & d'un advis
Se trouvent à tous temps, l'un l'autre assistera,
Si que quelque malheur tant ne l'oppressera.

*Syrach. 6.
Cap. 16. v*

Een getrouwe vriend is een troost des levens, wie
God vreeft die krycht sulcken vriend: ende ge-
lijck als hy is so sal oock zyn vriend sijn.

*L'amî fidele est la medicine de la vie, & cil qui craint
le Seigneur, le trouvera & son prochain sera de mes-
me luy.*

WT LEGGINGHE.

Et is een out spreekwoordt, als d'een hande d'ander wast soo worden sy beyde schoon, also den eenē vrient den anderen helpende, soo gaet de vrientschap vast ende konnen beyde gheholpen worden. Derhalven seyt Syrach. Een ghetruowve vrient is een stercke vasticheyt, ende is met geenen gelde noch goede te betalen. volgens dien seyt August in top. wel.

Amicitia melior est divitijs.

De vrientschap is beter als Rijckdom.

Endein syn Ethica 4.

*Amicus se debet habere ad amicum tanquam ad se ipsum,
Quia amicus est alter ipse.*

Een vrient moet met syn vrient handelen als met hem selven: want een vrient is des anders self: daer by seggende.

Tales erga amicos esse debemus, quales illos erga nos esse optamus.

VVy moeten by de vrienden doenghelyck wy willen dat ons van haer gheschiede, want soo Cicero pro Plancio seyt,

Vetus est lex iuste vereque amicitia, ut idem amici semper velint, nec est aliud amicitia certius vinculum, quam consensus & societas consiliorum & voluntatum.

Het is een oude wel gegronde VVet van de ware vrientschap, dat de vrienden altijd eens willens syn, noch daer is gheen vaster bandt des vrientschaps als de saem-stemminghe ende ghesellicheyt van wil ende raet. Ende (so de wijse seggen) is de vrientschap de siele ende het leven des weerelts, veel nutter als het vier ende het water, sy is de Sonne, het steunfel ende 'tsout onses levens, want sonder de selve isser gheen vrecht, onderhout noch smaeck in't leven, ende alles is in duyfternisse, gelijk

geliick *August de amic.* feyt

Solem è mundo tollunt qui tollunt amicitiam.

Die de vrientſchap wech nemen berooven de werelt vande Sonne. ja de vrientſchap is alleen genoeg om deſe werelt te behoeden: want ſoo ſy over al macht hadde ſoude men geen wetten hoeven, die maer gheſtelt ſyn als de tweede middel, by ghebreecke van vrientſchap, om door der ſelver macht de menſchen te dwingen, tot het gene ſy vrywillich door de Liefde behooren te doen, hier over feyt Ariſtoteles dat de goede wei gevers meer forchs gedragen hebben over de vrientſchap, als over de luſtitie daer byſeggende, *Diog. 5. Libro.*

Amicus una anima eſt in duobus Corporibus.

Een vrient is een ſiele in twee lichamen woonende:

Van deſe vaſte vrientſchap hebben wy vele treffelijcke Voor beelden. als van *Achilla. Pÿthias* ende *Damon.* waer van ſeer treffelijck. I. V. Vondele in ſijnen gulden winckel verhaelt, ende meer andere. onder alle van *Damon* ende *Euridicus.* welcker vrientſchap ick voor deſen vergeleken hebben by die van mynen mede-vader VV. B. onder deſen klinckert.

Damon viel onverhoets int duyſter over boort,
 Als hy met ſijnen vrient t' Athenen ſoude varen,
 Roepende elendichlijck, mits in de ſoute baren
 Door t ſtoken vande wint, hy by na was verſmoort:
 Als nu *Euridicus* ſyns vriendts ſtem hadt ghehoort,
 Ontſpringende uyt den ſlaep, hem ſelfs niet ſocht te ſparen,
 Maer ſprong hem naer in zee, om *Damon* te bewaren:
 Vc lbracht oock ſyn opſet, door hulpe van een koort.
 O trouheyt ongehoort, wie kan doch wederleggen,
 Dat geen ſo koſteliick juweel noch pant men vindt,
 Als een oprecht gemoet van eenen trouwen vriendt.
 Loop dan (na Chus) Peru en andere Landen, dreggen,
 'Tgout Diamant, Corael, en 't gene u wijders dient,
 Ick blijf hier by Bartiens die 'tuwaerts is geſint.

*Alle vveldaet, u beehoont,
Sy met danckaerheyt geloont.*

GHy ondanckbare, die verachtende de Wetten,
Op geene vveldaet (ugeschiet) en tracht te letten :
Siet wat den Sperwer doet, die siinde seer verkout,
Een heete mussen dicht aen siine borste hout,
Die hy dan vliegen laet : en vliegende is daer mede
Aen d'ander sijde wech, wijt van de selve stede
Op dat hy onverfins de selve mussen niet
Hergrijpe : mits die deucht hem daer van is gheschiet.

Ne mettez iamais en oubli
Le bien-faiet de ton ami.

INgrat qui acceptez, & n'observant les loix
Ne rendez (comme il faut) tout autant que tu dois,
Voy que faiet l'Esprevier ayant tenu sous l'aile
Pour fourmenter son sein, la chaude Passerelle,
L'uy redonne les champs, & d'un vol different
S'esloigne tant qu'il peut, du chemin qu'elle prend,
A fin qu'a l'advenir dans la chair tremblotante
De l'oiseau bien-faisant, sa bouche il ne sanglante.

Benefi.

Hebr. 13.
16.

Vergeet niet der weldadicheyt ende gedeelsaem-
heyt: Want met sodanige offerhanden behaegt-
men Godt.

*Ne mettez en oubli la beneficence & communication: car
Dieu prend plaisir à tels sacrifices.*

VV T L E G G I N G H E.

DE onderfoeckers der naturen schrijvē dat de Sperwer verkout siinde eē mussche siet te grijpen die hy (dewijle sy heet van naturen is) voor siine borst hout, tot dat hy beternisse gevoelt ende die daer na laet vliegen, sich beghevende naer een ander geweest, op dat hy de selve niet weder en grijpe mits het goet hem van de selve mussē geschiet, streckende dit voor-beelt om sulcke tot danckbaerheyt te vermanen die de weldaet (haer geschiet) vergeten, die leyder, in dese onse eeuwe in sulcken overvloet syn dat het voor den milde goetwillige een grouwel is: daermen nochtans klaerliick siet dat de oude d'ondancbaerheyt boven alle andere gebreken veracht hebben. gelic oock P. mim. seyt

Ingrato homine nihil peius terra creat.

D'aerde brenght niet snooders voort als een ondancbaer mensche.

Ende *Quintilianus declam. 9.*

Maximum omnium vitiorum signum est ingratitude.

D'ondancbaerheydt is het grootste teecken aller ondeuchden.

Ende geliick *Seneca* seyt.

Erunt homicida, Tyranni, fures, Adulterj, raptores, Sacritegi, proditores: infra ista omnia ingratus est, Nisi quod ista omnia ab ingrato animo sunt, sine Quo vix ullum magnum facinus accrevit. Dat is

Daer

Daer fullen moorders syn Tyranné ofte dwingelanden, dieven, overspeelders, roovers, Kercken-schenders verraders: doch een ondancbaer mensche is beneden die alle, ten sy men segge dat die alle uyt een ondancbaer gemoet onstaen, sonder 'twelc qualiic eenich groot schelmstuck opgekomen is. daerom betamet ons (geliick Hesiodus seyt) de vruchtbare ackers te slachten, die veel meer uytgeven als sy ontfangen hebben. alsoo worden naect verthoont, om dat de reyne vrientschap een open ende onbevleete herte is thoonende ende twee die wederkeeren als d'eene komt om te bethonen dat het eerliicker te geven is als te nemen ende eene vrientschap twee waerdich is. de Heere selfs (geliick Paulus seyt Aët. 20. Cap) heeft gesproken dat het saliger is te gheven als te nemen, soo gelijct oock *Isocrates, ad demo.* d'ondancbare menschen by de vrende honden, die altijt blaffen, knorren, ende byten wat vrientschap men haer doet, eyndeliick gheliick *Stobæus* schrijft.

*Ingratus quisquis est, is maiorem in modum Deas parentes
& patriam negligit.*

Wie ondancbaer is, is Godt, d'overheyt, den ouderen ende het vaderlant verachtende ende vergetende.

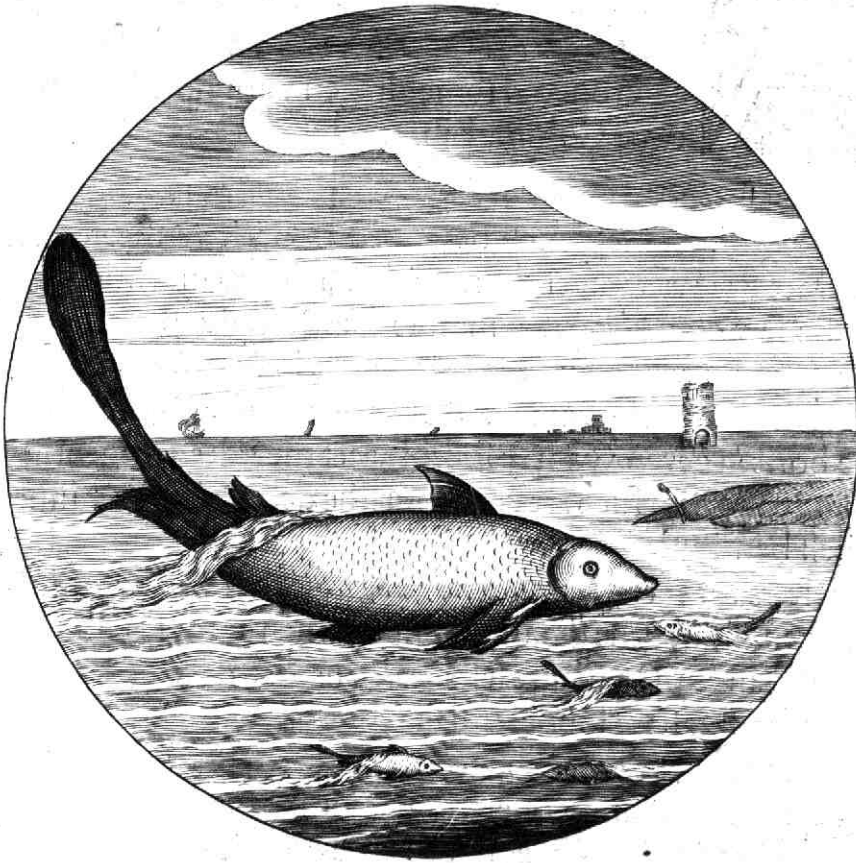

*Wie syn moeder heeft ghesoghen
Vort bequamer opgetoghen.*

GHy moeders wreet en mal, niet waerdich hier te levē,
Die uwe kinderkens geen onderhout vvilt geven,
Hoe kond ghy doch elas ! hun vveygeren de borst,
En by een vreemde min haer schreyen sien van dorst,
Aensiet de Zeevos, die door liefd en onbedwongen
In haren buyck ontfangt haer teere svvacke jongen,
Hun vindende in den noot, en soo bereet in Zee
Voor eens te baren lijt, wel hondert-mael de vvee.

L'Education prospere
Aux mamelles de la Mere.

MEres las ! pouvez vous, pouvez vous, ò cruelles !
Refuser à vos fils vos nourrices mammelles ?
Puis que de maint poisson le pitoyable sein,
Reçoit de ses petits le tremblotant e sein,
Sentant cent & cent fois dans la perse marine
Pour mesme enfantement le tourment de Lucine.
Entre autres le Renart, Charitable poisson,
Le montre naïvement, te donnant ta leçon.

Syrach. 25. Wel dien die een vernuftich wijf heeft.
II

*Bien heureux est celuy qui habite avec vne femme en-
tendue.*

K k

Arh

W T L E G G I N G H E.

Riftoteles de anim. 15. feyt. Consuetum est, feminas sollicitas esse circa filios. het is een out gebruyck dat de vrouwen forge dragen voor hare kinderen. ende Colum. Lib.7.]

Lac, & Spiritus maternus longe magis ingenij & incrementa corporis augment. het melc ende des moeders Geest vermeerden den invloet des verstants ende maect het lichaem krachtiger.

So feyt ooc *Plutarchus* in fiine handelinghe over het opbrengen der kinderen. Ick segghe dat het noodich is dat de moeders hare kinderen met melc voedē en dat sy selfs haer de borsten geven. want sy sullen se met meerder genegentheyt forge ende naersticheyt voeden, gelic de gene die haer innerliick beminnen van hare teerheydt af, daer de minnen ende voesters maer een byvallende ende geen natuerliicke Liefde dragen, als de gene die alleenliick minnen voor den loon die sy ontfangen. De nature selfs leert ons dat de Moeders ghehouden sijn hare kinderen (die sy gebaerd hebben) selfs te suygen te voeden ende op te queken, want tot dien eynde heeft sy alderhande Dieren (die jongē voortbrengen) tot voetsel melc gegeven, ende de wijse voorsichticheye Godes heeft de vrouwe twee tepels gegeven, op dat sy (so sy quame tweelingen te baren) twee melc-sprongen hadde, om haer beyde te voedē. daer en boven sullen sy hare eygene kinderen meer Liefde toe dragen, want samen gevoet te sijn, is als eenen bandt, die de genegentheyt ende gonste verknocht, alsoo dat selfs de beesten qualiick te vreden sijn, als men haer sicheyt van de gene daer sy mede opgevoedet sijn.

Soo't doch niet doenlijck is mits eenige swacheyt ofte kranckheydt die sy hebben, oft om dat sy genegen syn strax weder andere te ontfangen, moeten sy ten minsten ooghemerck hebben te verkiesen de beste voesters ende minnen diemen vinden mach, dewijle de kleyne kinderen de zeden met het melck indrincken. Over sulcke wreetheydt der vrouwen, die hare kinderen niet suygen, daer sy't nochtans konnē doen geliick men leyder; hedendaeghs ghenoech viint, roept de Philosoph *Pavorim, in A Gell. Lib. 12. Cap. 1. Quid est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab se abiectisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid, quod non videret: non alere nunc suo lacte quod videat, iam viventem, iam hominem, iam matris afflicta implorantem? &c.*

VWat is dat een tegen-naturich ende onvolmaect wesen gebaerd't te hebben ende 'tselve strax te verwerpen? in 't lichaem met haer bloet gevoet te hebben, ick wete niet 'twelck sy niet gesien heeft, ende met haer melck niet te voeden 't gene sy siet, nu sijnde levendich, een mensche ende die des moeders schuldigē plicht is aenroepende? &c. als sulcke moeders, worden hier voorghestelt de minnelijcke vissē die hare jonge in noodt siende inswillighen, ende herbaren, waer van een is de Zeevos hier tot een Sinne-beelt gesteld, daer van rondelet, in sijn 13. Boec 10. Cap. Schrijft. de Zeevos heeft een langen staert, is loos heeft eenen stercken reuck in't jagen geliick de lant Vos soo daer eenich gevaer voor handen is, neemt sijne jonge tot sich, bewaertse in den buyc, ende 'tgevaer over synde geeftse weder uyt.

*Voor my selven en de mijne ;
Ick in't duyster licht en schijne.*

DE Kukuy 'tgroote licht der oogen ende Vlercken
Waer by men in den nacht kan lesen, schrijven wercken,

Niet voor sich selven hout, noch voor sijn nut alleen
Maer mildelijc is 'tselvd' uytdeylende in't gemeen :
O mensch hebt ghy vernuft oft wetenschap in't leven,
Godt heeft u 'tselve niet voor u alleen gegeven
Deelt den bekenden me den broosen komt te baet
T'licht op den Kand'laer set niet ond'r een Koren maet.

Vostre illumination
Soit pour vous & ta maison.

LA Cukuye ses jeux & lumineires ailes,
Dont on ce peut servir en place de chandelles
A lire, travailler & faire ce qu'on veut,
Ne reserve pour soy, ains donne ce que peut :
Vous qui avez receu l'esprit & la science,
Instruise ton prochain, ne refuse assistance.
Le Seigneur t'illustra pour mettre ta clarté
Deffus le chandelier non sous vn muy de blé.

Math. 5.
25.

Een licht wort niet onsteken om onder een koren
mate gestelt te worden: maer op den Kandelaer.

*On n'allume point la chandelle pour la mettre sous vn boi-
seau, mats sur le chandelier.*

VVTLEGGINGHE.

DE Kukuye is een kleyn vogelken, sijnde dit kleyn Dierken een wonder der natueren ende Koningh der by nacht-lichtende Dieren: want so Oviedo dat beschrijft in't 15. Boec van siene Indische Historie in't 8. Cap. is het niet grooter als eenē duym, heeft twee stercke herde vleughelen daer onder twee teere vlerckens die beneven hare oogen, lichtende als kaerse so vele lights gheven, datmen des nachts daer by kan sien te wercken, lesen ende schrijven. ende soomen daer van ses ofte seven versamelt, geven sulcke licht als ofter een tortse stont en brande, wel is waer datmen die met geweld niet houden mach als gevangen want alsoo verliefen sy haren glans. de Indianen haer de oogen ende de borste strijkende met eenich mengsel van dese vogelkens blincken by nachte in hare dansen ende vermakelijckheden als oft sy vierige vlamme-de geesten waren. hier van schrijft mede A. Ortelius in syn Caertboeck ende Bartas in syn 5. Dach der scheppinge met dese woorden.

*Voy l'ardante Cukuye es espaignes nouvelles
 Porte deux feux au front & deux feux sous les ailes
 L'esquille du brodeur aux rais de ces flambeaus
 Souvent d'un lietz Royal chamarre les rideaus:
 Aux rais de ces brandons durant la nuit plus noire
 L'ingenieux tourneur polit en rond l'ivoire,
 A ces rais l'usurier raconte son tresor,
 A ces rais l'escrivain conduit sa plume d'or.*

De heldre Kukuye op de nieuwe spaensche ree,
 Twee vlammen draegt int hoofd en onder d'oxels twee:

By

By dit schoon klare licht, by dese schoone vuren
 De konstenaer wel kan een Konings kleet borduren,
 By 't schijnsel van dit licht in 't duyfter vanden nacht
 De drayer van Yvoir heeft menich stuc gewracht,
 De woec'raer by dit licht telt menichmael siin schijven,
 Des schriivers gulde pen int duyfter mede schrijven.

Ende also dit kleyn dierken dit siin groote licht niet voor
 hem selven alleen is houdende maer siine bekende daer van
 mede deylende: dient dit voorbeelt tot een vermaninge allé
 den genen die eenige gaven ontfanghen hebben hare naeste
 daer van mede te delen, gelijk wy hier voor mede gheseyt
 hebben in 't 13. Sinnen-beelt, staende ooc hier den leerelinge
 te bemercken, dat geliicmen dese Vogelkens niet houdé
 mach als gevangen, men ooc also de leeraers tot geen onder-
 wijfen dwingen mach, want de mildicheyt hun daer door
 benomen wort. ende volgens dien geliic *Horatius* seyt.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos ut nunquam inducunt animum cantare, rogati, Injussi nunquam desistant.

By de Sangers, over al,
 Dit ghebreck men vinden sal,
 Dat sy niet en willen singhen
 Almen hun daer toe wil dwinghen:
 Doch wel uyt vrywillicheyt
 Sijn s' altyt daer toe bereyt.

T' lichaem

*T'lichaem dat gheen rust en heeft
In syn vvere onlustich, sneeft.*

Bilt ghy 't begonnen werck vol vuren, en met lusten
Den arbeyt vatten aen, soo moet ghy somtijts rusten,
Vermakende den Geest, op dat ghy moocht be-
staen

Verfwaect synde en vermoeyt blijft alles ongedaen:
Debooch die doorgaens blijft gespannen opgetogen,
Om schieten men niet lang en sal gebruycken mogen,
want hy daer door verslapt, geen pijlen meer en schiet
Int voorgestelde wit, hoewel de Schutter mict.

L'arc trop tendu & prompt,
Toft se gaste & se rompt.

R*Eposer quelque fois peut donner avantage,
Qui gayement voudra parfaire son ouvrage
Halcine reprendra pour parvenir au bout,
Estant debilité ne fait on rien du tout:
L'arc qui sans debander pour tous les jours on presse
Le but n'atquera, bien que l'archier ne cesse.
Le corps bien reposé on met le lendemain
Beaucoup plus dextrement en besoigne la main.*

Quod

Prov. 24.
33.

Ghy sult een weynich slapen, sluymeren ende de handen
'tsamen leggen . op dat ghy rustet.

*Vous dormirez vn petit, prenant vn petit sommeil, plo-
yant les mains, pour reposer.*

WT LEGGINGHE.

NA het out spreek-woort, *Den boghe mach altijd niet gespannen syn*, is dit Sinnen-beelt ghestelt, tot eē bewijs dat de mensche sonder rustē niet bestaen kan, maer dat sy hem hoochnoodich is mits de broof heyt siins lichaems, waer over *Ovidius* seyt. 3. *Hero.*

*Quod caret alterna requie durabile non est,
Hec reparat vires fessaque membra novat.*

Alle t'geen de ruste derft,
Kan niet duren en versterft:
Rust versterct de kracht, de reden,
En vernieuwt de moede leden.

Ende *W. Salustius.* in synen 7. dach der Scheppinge:

*Le champ qui quelques ans demeure comme en friche
Quand il est ressemé, fait vn raport plus riche.
Le fleuve pour un temps par l'escluse arresté,
Pousse plus roidement son flot precipité:
L'arc qui pour quelques iours desaccordé demeure,
Enfonce plus avant la mortelle bleseure:
Le soudard au combat reva plus furieux,
Aiant vn peu courvé, le somme dans ses yeux:
Tout de mesme ce corps, quand pour reprendre haleine
Il vit en doux repos vn iour de la sepmaine,
Ses facultez rassemble, & met le lendemain
Beaucoup plus gayement en besongne sa main.*

Tlandt

Plant datmen eenich tijt sal braec en ledich houwen,
 Een overvloedich zaet sal geven in't herbouwen,
 Het water voor wat tijts gehouden voor de Sluys,
 Veel stercker vallen falen maken meer gedruys.
 Den booch die dach en nacht gelegen heeft ontspannen
 Veel stercker door de drift sal quetsen ende ontmannen:
 De krygsmā tot den strijt sal gaen met meerder lust
 Soo hy een wiile tiits te voren heeft geruſt.
 Dit lichaem oock also geen lust en sal ontbreken
 Soo't vieren mach geruſt den eenen dach der weken,
 T'versamelt syne kracht veel lustiger sich vint,
 En met veel meerder vliits te wercken weer begint.
 Oock soo seyt *Ovidius*. 3. Her.

*Arcus & arma tua tibi sunt mutanda Diane
 Si nunquam cesses tendere, mollis erit.*

Leeft met u schut-geveert geliic Diana doet,
 Gespannen siinde altiit den booch verslappen moet.

Ende Seneca.

Detur aliquando otium quiesque fessis.

Men moet altemet den vermoeyden wat ledich tiits ende
 rustegonnen. ende in siin boec de *tranquillitate animi*.

*Nascitur ex assiduitate laborum animi hebetatio quaedam &
 langor.*

Wt den gedurigen arbeydt spruyt een verſtomtheydt des
 Geestes ende ſwacheyt.

*Ghestadich heng'len vangt den vis,
Die niet volbert niet vvaerdich is.*

ICk fitte met gedult om eenich visch te vangen,
Dies miine hengelroe gestadichliick laet hangen,
Want daer ic niet vermoed dat yet te krijgen is,
Daer swermet in den kolek daer byt de meeste vis:
Soo moet sulck vlijtich siin in arbeyt, ende waken
Die tot de wetenschap oft eenich goet wil raken.
Volherden alles geeft: verliofende den moet
Geen eere men verkrijcht noch wetenschap noch goet.

*La Diligence
Passe science.*

EN patience assis, pour prendre du poisson,
Continuellement estends mon hameçon,
Car la ou quelque fois d'acquérir on ne pense
Se trouve bien souvent poisson en abondance:
Diligence & labeur des biens fait amasser,
Et la science veut l'estude sans ceſſer,
Perseverer faict tout, en perdant le courage,
Les richesses, ſçavoir & l'honneur on engage,

Sem-

Pfal. 128. 2. Ghy sult u gheneren met uwer handen arbeyt : wel u ghy hebt het goet,

*Tu mangeras le labour des tes mains : tu seras bien heu-
reux & bien te sera.*

L 1 iij

Dit

VV T L E G G I N G H E.

It Sinnen-beeldt ghenomen uyt het
spreeckwoort

*Semper tibi pendeat barnus,
Quo minime credis gurgite, piscis erit.*

Gestadich velt u hengel-roed,
T'vis bijt daermen minst vermoed.

Vermaent ons dat wy altiit naefstich en vliitich wesen
moeten in den arbeyt, so wy eenich goet verkriigen willen,
oft tot wetenschap geraken. ic voege hier by de wetenschap,
want wie met hare sinnen wercken arbeyden mede gelick
August. de ope. mon. seyt

Laborant etiam qui mente operantur.

Derhalven seyt Sophocles.

Diligentia subijciuntur omnia.

Alles vvort de naefsticheyt ondervvorpen.

Ende *Hesiodus apud Stob.*

*Operando viri pecuniosi fiunt & dites : atque laborans multo
magis amatur a Dijs.*

Werckende vvindt de man ghelt ende vvort riick, ende de
vvercker vvort des te meer vande Goden bemindt. volghens
dien gelick *Varro de re rust. seyt.*

Dij facientes adiuvant.

Godt helpt den doende.

Oock so is de mensche tot den arbeyt geboren den vvelc-
ken

ken so hy ontvlieden wil, soo doet hy niet 'tgene hem toe-
staet te doen. siinde een bevel Godes, daer hy seyt Gen. 3. *In't*
svreet wvves aenschijns sult ghy u broot vvinnen. hier op seyt *Seneca*,
30. *Epist.*

Non est viri timere sudorem.

Het sweet te vreesen is geen mans werck.

Soo hebben oock onse voorfaten, Patriarchen ende Apo-
stelen hare handen aen den ploech geslagen, geliick *Paulus*.
1. *Cor.* 4. 12. *Ende vvy arbeyden ende vvrochten met onse handen:*
ende 1. Thess. 3. 8. *VVy hebben oock gheen broot gegeten by niemant.*
maer hebben met arbeyt ende moyte nacht ende dach ghevvrocht. So
seyt ooc *Salomon* in siine proverbialia 12. Cap. 27 vers. *Eenen*
versuymelijcken geluēt synen handel niet: daer en teghen een vlijtich
mensche vvort rijcke. derhalven seyt *Syrach.* 33. Cap. *drifft wvven*
knecht ten arbeyt, dat hy niet ledich ga, hout hem ten arbeyde soo hebt
ghyruste van hem. ende ghelüick *Chrisostomus*, *super Math hom.*
48. seyt:

Laborantibus finis dulcis est.

Den arbeydenden is het eynde soet.

*Die de luyardy aenleven
Uort geen eeren-kroon gegeven.*

GHy Luyaert, op dat ghy u lesse mede leert,
Gaet na de miere toe, oft tot den Egel keert:
D'een d'appelen vergaert op synen rug geladen,
Een d'ander 'tgraen vervoert, om s'winters hun te saden:
Deluyerdij onstelt de leden en 'tgemoot,
Leert bed'len met gequel oft treurich vasten doet
Geen meerder onlust is op aerden te bejagen,
Want haer gespele siin oneyndelicke plagen.

*La morne paresse,
Tresgrande destresse.*

P*aresseux si tu veux apprendre ta leçon,
Va t'en à la fourmi, va t'en à l'herisson.
Cestuy cy de son dos ravit les fruits d'automne,
L'autre les fruits d'esté de sa bouche mignonne,
A fin de victualler pour la froide saison
Cestuy cy son logis, l'autre sa garnison.
Rien tant de pauvreté tant de mal & detresse
N'amenne en ce terroir, que la morne paresse.*

Ignat

Prov. 6.4. Laet uwen oogen niet slapen noch uwe oogele,
d'ren sluymeren.

Ne donne point somme à tes yeux, ne sommeil à tes paupieres.

M m

Na

VUTLEGGINGHE.

A het voor-beeldt vande miere ende d Egel die voorgestelt worden in't stuck vande naersticheyt ende de huys houdinghe werden de Luyaerts te wercken vermaent. 'geliic Salomon in siine spreucken, 6. Cap. 6. versken seyt. Gaet benen tot der Mieren ghy luyaerts siet hare vveghen aen, ende leert, hoe vvel dat sy geenen vorst, noch hoofman noch Heere hebben, soo bereyden sy haer broot in den Somer ende vergaderen hare spijsse inden oogst, hoe lange legt ghy luyaert? vvanneer vvilt ghy opstaens van vven slape? aengaende de wackerheyt vande miere daer van schrijven, Plinius, Aristoteles, Aelianus ende Plutarchus. sy is suynich, draegt sorge ende heeft goede memorie, eersteliic knagen sy alle het graen dat sy onder de aerde verbergen op dat het niet en schiete, is het grae te groot sy bijtent aen stucken, ende so haren voor-raet nat geworden is door den regē oft andersins trecken sy dien wt ende drogen hem. de Mane vol sijnde arbeiden sy nacht ende dach, ende hare volherdinge in der arbeyt is so groot, datmen hare voetstappen op de herde steenen (daer sy ghewent siin over te loopen) kennen kan, sy begraven ooc hare dooden. so vergaderen sy dan des Somers de vruchten die haer des winters tot hare spijsse ende onderhout dienstich siin geliick Horatius in, Serm.

*Parvulla num exemplo est magni formica laboris,
Ore trahit quodcumque potest atque addit aceruo
quem struit, haud ignara ac non incauta futurj.*

Van grooten arbeyt is een voorbeelt 'tkleyne mierken,
So vele het met den mont kan trecken voert dit dierken

By

By fiinen koren-tas : wel wetende voor al
Dat na de soete tijt de winter komen sal.

Ende belangende d Egel seyt *Plutarchus* in siine handelin-
ge van't vernuft der Dieren. de voorlichticheyt die dit dier is
gebruyckende om sich te besorgen ende siine jonge te voedē,
is wtermaten groot : want in den Herbst ontrent de tiit
datmen de druyven leeft, stelt het hem onder de Wijnrancken
wickelende met siine pootkens, tot dat hy soo vele druyven
doet vallen als hy voeren kan, daer na wentelt sich daer in,
soo dat de Druyven op siine pinnen blijven steken, siinde soo
vol geladen, dat het schijnt (geliic wy gesien hebben) als ofter
een groote torffe druyven over den wech kroop, die soo
brenghende in siin hol geeft siine jonge te eten vergaderende
voor dē toekomēde tiit tgene hem vā noode is hier van seyt
*Plinius in 8. lib. 37. v. met korte woordē Preparant hiemi Erinacei
cibos: ac volutati supra iacentia poma affixa spinis, vnum, non am-
plius, tenentes ore, portant ea in cavas arbores.* d'Egels versorgen
haer des winters met spijsē haer wencilende in de afgevalien
appelē so dat sy op hare pinnen blijven steken, ende brengen-
se also in de holle boomen, houdende alleeneliick eenen
appel in den mont.

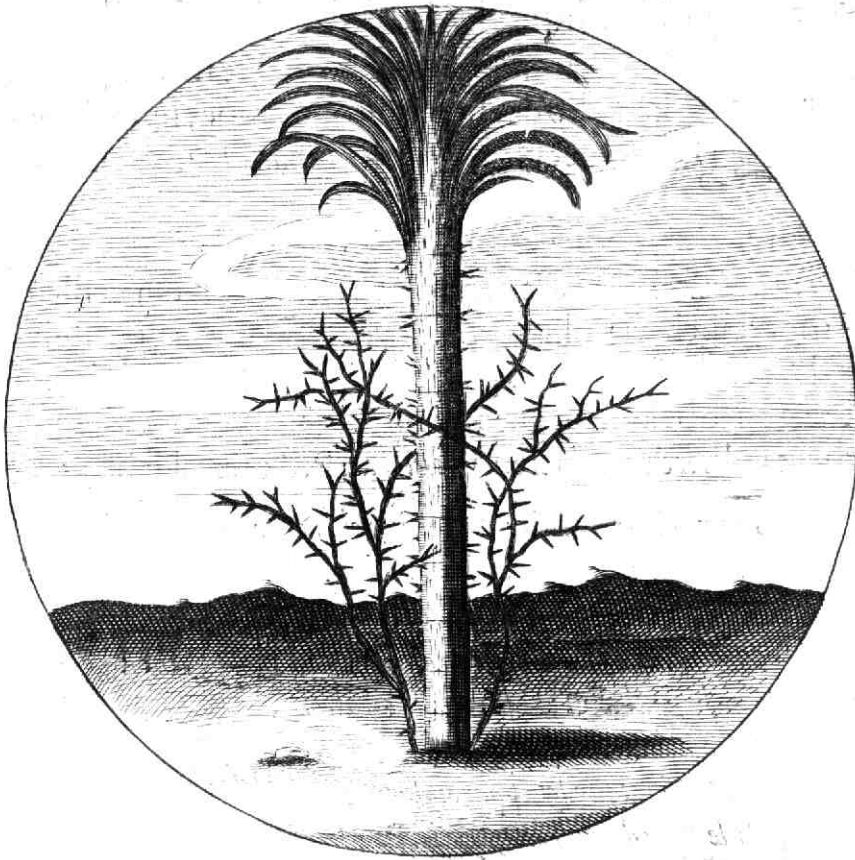

*Wie volherdet met verlanghen,
Der eeren kroone sal ontfanghen.*

GHy die daer na de kroon der eeren soect te trachten
En doch ter halver wech verliest gemoet en krachten:
Gedenct dat d'eer als een Caneelpijp is begroeyt
Met men'gen scherpen doorn, op dat die sonder moeyt
Niet werde wech gepluct na iders wel genoegen:
Dit heeft Natura soo ten besten willen voegen,
Ons thoonende daer me, dat wie na d'eere staet,
Stantvastelijcken moet volherden in de daet.

*Perseverer au debvoir & labour
Fait acquerir la couronne d'honneur.*

TOy qui brossant apres la couronne d'honneur
Au milieu du chemin perds la force & le cœur,
Souvien toy que l'honneur ressemble la canelle.
Autour de qui nature espeusement dentele
Mille poignans buissons : afin que les humains
Ne iettent sans danger sur son tige leurs mains.
Monstrant que cil qui veut aspirer à la gloire,
Par constance en son fait faut gagner la Victoire.

Jac. I. 12. Salich is de man die versoeckinge verdraecht, want als hy sal beproeft siin, sal hy de Kroone der heerliickheynt ontfangen.

Bien-heureux est l'homme qui endure tentation: car quand il aura esté esprouvé il recevra la couronne de vie.

WT LEGGINGHE.

Et Caneel waft in't eylant Zeilã ende inde Moluques tuschen dichte stekelige struycken, also dat sy met groote moeyte ende pijn gepluct wort, gelick, *Plinius Lib. 12. Cap. 19* seyt.

Gignitur in planis quidem, sed den sissimis vepribus rubisque, difficilis collectu. Also dat de gene die de selve genieten willen in de moeyeliicheyt volherden moeten, daer mede voorstellende, dat even also die naer de deucht trachten om de kroone der eeren te bekomen ghedurichliick arbeeyden ende in den arbeeyt volherden moeten, waer van P. Ronsard schrijft.

*Pour mieux se faire avec peine chercher
S'alla loger sur le haut d'un rocher.
Dans vne plaine est vne haute roche,
Dont nul vivant sans grand travail n'approche:
Car le sentier en est fachieux & droit,
Dur, raboteux, espineux & estroit,
Tout a l'entour sy apparoit l'ortie
Et le chardon & la ronce sortie
D'entre les rocs, & les batiers mordans,
Qui font seigner les mains des abordans.*

Om datmen haer niet licht'liic by mocht komen
Heeft op een Rots haer wooninge genomen.
Op't vlacke velt een hooge rotse staet,
Daer op de mensch met groote moeyte gaet,
De wiil het pat seer moeyliic te betreden
Ruych, hobb'lich is van boven tot beneden,

Door

Doornich end' eng, beset met stekelkruyt
 Waer tusschen noch de dijs't'le en netel spruyt,
 Quetsfende dan des nakers wack're handen,
 Tot bloedens toe, met steken ende branden.

Ende op het ghene *Hesiodus* seyde dat de Goden ons alles
 verkoopen om s'weet schijnt des Masures aen Ronsard dese
 verskens gheschreven te hebben die hier mede wel te passe
 komen.

*Les Dieux du ciel ont mis la sueur au devant
 De la haute vertu à qui la va suivant ,
 Pour à la quelle atteindre il convient que lon sente
 Les durs & longs travaux d'une peñible sente :
 Dont trop rude est l'entrée aux grans rochers bossus ,
 Mais quand on est en fin parvenu au dessus ,
 Elle se rend facile, aysee, & pleine autant
 Qu'il y avoit de peine & travail en montant.*

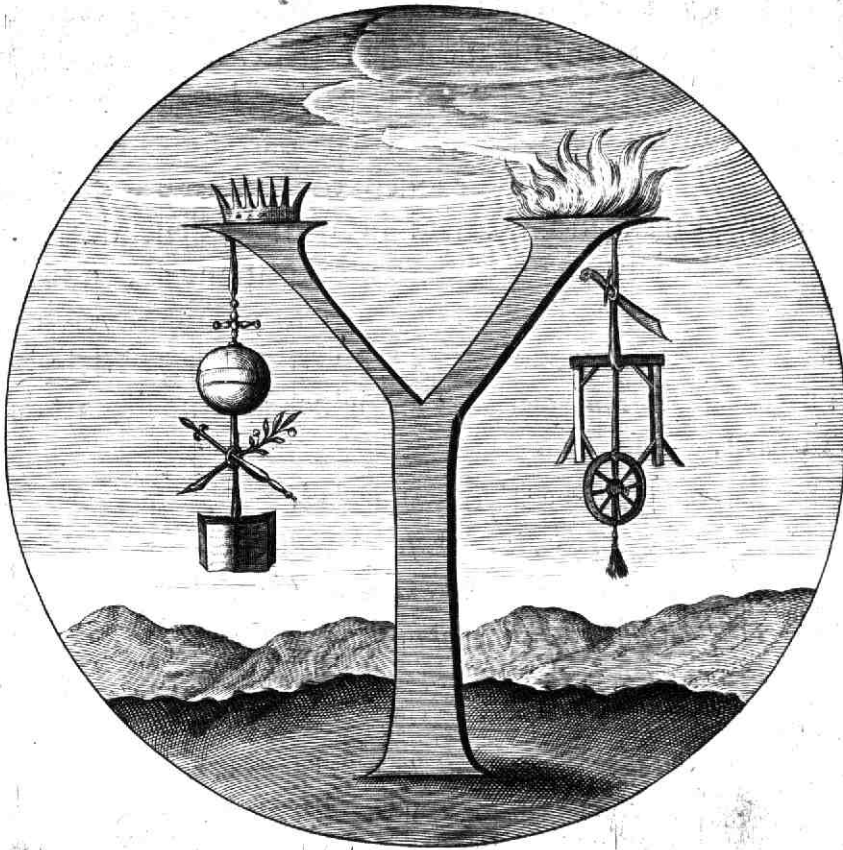
De Goden hebben voor de deucht
 Niet gestelt lust ende vreucht :
 Maer den arbeyt ende 'tsweet ,
 Staen voor hare door gereet ,
 Om dan tot haer in te gaen ,
 Moetmen dese nemen aen.
 T'pad is pijnliick ende smal,
 Rou en hoblich over al ,
 Boven sinde doch de mensch
 Vindet al na sinen wensch.

*Den engen pat ter vreuchden leyde,
Den vvyden daermen vveent en schreyt.*

GHeliick Pytagoras door d'Ypsilon ons thoont
Den engen pat ter deucht, die ons in t eynde kroont,
Daer by de breede straet ter ondeucht, die met schreyē
Den mensche tot de straf en pijn gaet geleyen:
Soo wijft ons de Schriftuer den engen pat meed' aen,
Om wt dit aerdsche dal in d'eeuvv ge vreucht te gaen
Daer by den vvijden vvech, op datmen niet en dvvale,
En eynd'liick na de doot der hellen pijn behale.

*Le chemin spacieux mene à perdition,
Et l'estroit à la vie & consolation.*

Comme Pytagoras par l'ypsilon forchu,
Nous monstra fort estroit le sentier de vertu
Et le chemin plaisant spacieux à mesure
Conduisant les humains en fin à la torture:
La parole de Dieu tout ainsi va monstrant,
Le raboteux sentier aux siecles conduisant,
Joignant le grand chemin à fin qu'on ne s'amuse
En ce val terrien, ou Satan nous abuse.

Math. 7. De poordt is wijd de wech is breed die tot de verdoemenisse afleydet, ende de poorte is eng ende den wech is smal die tot den leven leyr.

La porte est large & le chemin spacieux qui mene à perdition : & la porte est estroite & le chemin estroit qui mene à la vie.

N n

Py.

VV T L E G G I N G H E.

PYtagoras door de ghevorcte letter Y. ons thoonende den wech der deucht ende ondeucht, vermaent den menschen, die wt den middel wech scheyden (dat is die nu wt hare kinsheyt ende jeucht tot haer verstandt gekomen sijn) den engen weg (dat is het padt des deuchdes) in te gaen, om eyndelic der eeren Kroone te ontfangen, ende den breiden die gemackeliick is ende lustich schijnt te wesen, te verlaten, dewiile hy eyndeliick ten verderve leyt. dese letter heeft *Virgilius in Spigram*. Goddeliick afgemaelt, met dese woorden.

*Litera Pythagora discrimine sc̄ta bicorni,
Humana vitæ speciem præferre videtur:
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primum spectantibus offert,
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
Molle ostentat iter via lata, sed ultima meta
Præcipit at captos, voluitque per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus, virtutis amore
Uicerit, ille sibi laudemque decusque parabit:
At qui desidiam luxumque sequetur inertem,
Dum fugit oppositos, incauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum.*

De letter van Pytagoras,
VVijt uytghespreyt twee hornich was.
VVAer me dat hy s̄heen voor tegheven.
Den rechten aert des menschen leven.
Der Deuchden wech ter rechter heen,
Seer eng en moeyeliick vers̄heen:

Maer wie tot op den top kon komen,
In rust en Vre wert aenghenomen.

Den wijden wech verscheen seer sacht,
Doch wee de geen die daer na tracht,
V Vant sulck in't eynde raecte aent slippen,
En viel te bersten op de klippen.

wie doch mits hy de deucht bemint
In lijden strijt en overwint,
Lof, prijs ende eere sal behalen:
Daer doch de Luyaert, sijnde int dwalen,
De wellust volgt en arbeyt staect,
Eyndeliick in elenden raect.

Dien volgende stelt Ioachim de Bellay.

*Le sentier de la vertu
N est vn grand chemin latu,
Ou tous viateurs arivent:
C'est vn sommet hault & droit,
Espineux & fort estroit,
Aussi peu de gens le suiuent.*

*Heureux qui pour y monter
Tout labour peut surmonter
Quelque danger qu'il y voye.
Celuy qui iadis nasquit
D'alcmene, le ciel aquit:
Ayant éleu ceste voye.*

T'pat der Deuchden niet en is
Breet en lustich, daer dan wis
Alle Reyfers komen aen,
'Tis een hooge top om gaen,
Eng en doornich over al,
Daer veel volcx niet komen sal,

wel geluckich is de man
Die den arbeyt dragen kan,
Om geraecken tot de deucht:
Defen wech Alcides nam
waer door dat hy eynd'liick quam
In des Hemels soete vreugt,

F J N J S.